ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE ¢ 50

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431, Tel.: AX 1-8038

Год XX. № 160 Нью Ёрк August — Жнівень 1970 New York Vol. XX. № 160

САВЕЦКІ ПЕРАПІС 1970 ГОДУ

Цэнтральная статыстычная ўправа СССР абвесьціла нядаўна некаторыя дадзеныя сёлетняга савецкага перапісу жыхарства. Апублікаваныя былі агульныя лікі жыхароў па рэспубліках ды акругах, паказальнікі росту урбанізацыі ды лікі жыхароў большых местаў. Дадзеныя перапісу пра нацыянальны склад, мову, групы веку, ды іншыя, маюць быць абвешчаныя пазьней.

І апублікаваныя ўжо перапісныя дадзеныя яскрава адлюстроўваюць памеры дэструкцыйных для жыхарства Беларускае рэспублікі рэзультатаў тых масавых вывазаў, якія дзесяткамі гадоў праводзяць партыйныя валадары імпэрыі. Некаторыя лікі перапісу, што датычаць да Беларусі, гэтта коратка разгледзім.

Як перапіс паказаў, сяньня ў межах Беларускай рэспублікі жыве 9,003,000 жыхароў (ува ўсім СССР цяпер 241,700,000). Дык за адзінаццаць гадоў ад перапісу 1959 году, калі ў БССР было 8,056,000 жыхароў, жыхарства рэспублікі павялічылася толькі на 947 тысячаў. Гэта паказвае на вельмі павольны тэмп росту жыхарства ў міжперапісных гадох. Калі лік жыхароў усяго СССР гэтым самым часам узрос блізу на 16%, дык у Беларускай рэспубліцы падняўся ён толькі на працэнтаў 12. Гэта дае, калі падзяліць на адзінаццаць міжперапісных гадоў, толькі адзін працэнт сярэдняе гадавое раты росту. Дык паказальнік прыросту жыхарства ў рэспубліцы абнізіўся роўна на палавіну, бо-ж ведама, што ў неваенных гадох XX-га стагодзьдзя тыповы натуральны прырост жыхарства для тэрыторыі Беларусі станавіў у сярэднім 2%.

Павольны тэмп росту жыхарства беларускае тэрыторыі за мінулыя гады абумоўлены галоўна дзьвюма прычынамі: масавымі дэпартацыямі жыхароў рэспублікі на Сібір і ў іншыя далёкія, пераважна азійскія, краі імпэрыі, ды — драматычным спадам высокае калісьці ў Беларусі нараджальнасьці.

Масавыя вывазы прычына й таго, што перапіс у рэспубліцы выявіў 300 тысячаў недабору навет і таго ліку жыхароў, якога трэ было-б спадзявацца на аснове сучаснага нізкога натуральнага гадавога прыросту. Паколькі-ж адначасна з вывазамі адбываецца й масавае насыланьне ў межы рэспублікі расейскае каляніяльнае адміністрацыі, што памяншае ды затушоўвае запраўдную лічбу недахопу жыхарства, дык ясна, што лік вывезеных у міжперапісным часе мясцовых жыхароў рэспублікі быў шмат вышэйшы за 300 тысячаў ды напэўна перавысіў лічбу поўміліёна.

Зразумела, што ўжо самыя няспынныя масавыя вывазы жыхароў катэгорыяў маладога веку, жыхароў найвышэйшае рэпрадукцыйнае здольнасьці, спрычыняюць паважны спад ліку нараджэньняў рэспублікі. Адбіліся, бясспрэчна, на нізкіх ліках нараджэньняў і хранічна цяжкія матар'яльныя абставіны ды вечныя нястачы савецкага і асабліва калгаснага жыцьця. Ды найважнейшая бадай роля ў справе вялікага спаду нараджальнасьці прыпала таму савецкаму „сацыялістычнаму зраўнаньню жанчынаў з мужчынамі”, якое дазваляе кіраваць жанок і на найцяжэйшую фізычную працу. Гэта, зразумела, вынішчае сілы жанчыны, адрывае матак ад дому, ад дзяцей, ад сямейнага жыцьця.

Вось у выніку савецкае „сацыялізацыі жанчыны” высокія калісьці лікі нараджэньняў у рэспубліцы, а за імі й лікі натуральнага прыросту жыхарства, апалі апошнімі гадамі да раней ніколі неваенным часам не назіранага нізкога стану. Калі ў Беларусі першае палавіны XX стагодзьдзя гадавая рата нараджэньняў у сярэднім выражалася высокім лікам 40 на 1000 жыхароў, дык цяпер лік гэты не дасягае й паловы таго, бо ён ніжэйшы за 17. У выніку й гадавы лік натуральнага прыросту, які калісьці ў сярэднім быў 20 на 1000 чалавек, апаў цяпер ніжэй за 10, ці больш як на палавіну.

Катастрафальным спадам нараджальнасьці ў Беларусі затрывожыліся апошнім часам навет і дэмографы рэспублікі. Андрэй Ракаў, прыкладам, у кнізе „Население БССР” робіць высnаў, што пры сучасным тэмпе спаду нараджальнасьці можа дайсьці да таго, што лікі сьмяротнасьці перавысяць з часам лікі нараджэньняў, і агульны лік жыхарства рэспублікі й бяз вывазаў на прымусовыя перасяленьні пойдзе на спад. Той самы Ракаў перасьцярагае, што ўжо „патрэбныя пэўныя меры матар'яльнае й ідэялягічнае стымуляцыі” ды „пэўныя законадаўныя акты”, каб запыніць сучасны працэс спаду нараджальнасьці. Лёгка здагадацца, што ні „ідэялягічная стымуляцыя” савецкіх палітрукаў з заклінаньнямі на Маркса ды Леніна, ані „законадаўныя акты” марыенэткавага „парлямэнту” БССР ня ў стане адвярнуць таго дэмаграфічнага працэсу, карэньне якога выростае з самых асноваў савецкага ладу ды які — вынік бязуважнага таптаньня партыяй жыцьцёвых патрэбаў ды людзкіх правоў і жанчыны, і чалавека, і цэлых народаў.

Апублікаваныя нядаўна перапісныя дадзеныя выяўляюць і памеры далейшае урбанізацыі рэспублікі. Лік ды вялічыня местаў Беларусі, а адначасна й прапарцыянальны лік меставога жыхарства рэспублікі, растуць. Жыхары местаў сяньня складаюць 43% усяго жыхарства БССР. Сталічны Менск мае цяпер 916 тысячаў жыхароў. Сяньня ў межах рэспублікі ёсьць і яшчэ восем местаў зь лікам жыхароў большым за 100 тысячаў: Гомель 272 тыс., Віцебск 231, Магілеў 202, Бабруйск 138, Горадня 132, Берасьце 122, Баранавічы 102, Ворша 101.

Сучасны рост местаў рэспублікі толькі часткова адбітак натуральнага эканамічнага іх разьвіцьця ды поступу індустрыялізацыі рэспублікі. Рэч усім ведамая, што ў плянах Масквы індустрыялізацыі свае імпэрыі Беларусь заўсёды была на самым шэрым канцы. Ня толькі вялікія масы жыхарства Беларусі, але й вялічэзную частку прамысловае прадукцыі рэспублікі Масква ўвесь час забірала й перакідала ў рэспублікі ды краі іншыя, і найперш азійскія, каб паскорыць індустрыялізацыю там. Як паказваюць дадзеныя перапісу, калі ідзе пра тэмп урбанізацыі, сярод 15-ці рэспублікаў СССР Беларусь цяпер займае аж адзінаццатае месца.

Рост местаў рэспублікі сяньня абумоўлены найперш стыхійным адыходам, проста ўцёкамі, жыхароў вёсак у месты ў шуканьні больш людзкіх абставінаў існаваньня, якія ў калгасах партыя зьвяла да стану падобнага да часоў прыгону ў Беларусі. Другі важны дзейнік тэмпаў сучаснае урбанізацыі, гэта далейшая бюракратызацыя савецкае палітычна-эканамічнае сыстэмы.

Выяўленыя перапісам ненатуральна высокія, ад 40 да 46%, паказальнікі росту жыхарства азійскіх рэспублікаў СССР — Таджыцкай, Узбэцкай, Кіргіскай, Туркменскай, Казахскай, — мала не чатыры разы вышэйшыя як у Беларусі, паказваюць, куды Масква сяньня вывозіць жыхароў рэспублікі Беларускай. Масавымі дэпартацыямі моладзь Беларусі перакідаецца галоўна на сумежныя зь Кітаем прасторы, на землі, звароту якіх, як грабежна расейскімі царамі калісьці ад Кітаю захопленых, якраз апошнім часам ад Масквы дамагаецца Мао Цзэ Дун. Ведама, што й самыя вывазы апошніх гадоў абумоўленыя ў вялікай меры сьпешнаю разбудоваю вялізных камплексаў савецкіх вайсковых умацаваньняў уздоўж тысячы кілямэтраў даўжэзнае савецка-кітайскае мяжы, як рыхтаваньне з боку Масквы да спадзяванага ваеннага зудару двух чырвоных імпэрыялізмаў.

Вось на далёкія ад справаў і патрэбаў Беларусі прасторы Азіі ды для чужых імпэрыялістычных інтарэсаў беларускі народ сяньня й змушаны слаць цяжкую штогоднюю даніну — аддаваць сваё найбольш каштоўнае, нічым незаменнае багацьце — сваіх сыноў і дачок, сваю моладзь, сваю будучыню. Гэты факт выяўляюць ды канкрэтнымі лікамі пацьвярджаюць апублікаваныя дадзеныя апошняга перапісу жыхарства СССР.

А. Багровіч

ТЫДЗЕНЬ ПАНЯВОЛЕНЫХ НАРОДАЎ У НЬЮ ЁРКУ

У НЯДЗЕЛЮ 12 ЛІПЕНЯ:

Адзначаньне Тыдня Паняволеных Народаў у Нью Ёрку пачалося ў гэты дзень парадам нацыянальных групаў па 5-ай авэню да катэдры сьв. Патрыка, у якой была адслужаная адмысловая імша за вызваленьне паняволеных бальшавізмам народаў. Магчыма першы раз у ньюёркаўскай катэдры імша была адслужаная паводля каталіцкага ўсходняга абраду япіскапам Украінскай Грэка-Каталіцкай Царквы Я. Шмоньдзюком у прысутнасьці кардынала Т. Кука. Пасьля Багаслужбы сьвятар Р. ДэЕгер, нядаўна выпушчаны вязень камуністычнага Кітаю, сказаў адпаведную казань. Тады групы паняволеных народаў зарганізаваным парадам прамашыравалі ўздоўж 5-ай авэню ў Цэнтральны Парк, дзе адбыўся пратэстацыйны мітынг.

Пасьля ўступных прамоваў, прывітаньняў і чытаньняў праклямацыяў галоўную прамову меў украінскі адвакат Пізьняк. Ён прыпомніў Прэзыдэнту Ніксану ягоныя словы з 1959 году пра вызваленьне ўсіх паняволеных народаў. У мастацкай частцы канфэрэньсье Вугорац Ч. Андрэзыскі прадставіў Беларускі жаноцкі хор „Каліна” із Саўт Рывэру пад кіраўніцтвам кампазытара К. Барысаўца. Хор вельмі ўдала й прыгожа выступіў з наступнымі песьнямі: „Васількі” на словы Н. Арсеньневай музыкі К. Барысаўца, „Пастух”, народная песьня ў вапрацоўцы Мухіна, „Ручнікі”, народная, „Ой пайду я, выйду” на словы Адама Русака, музыкі Любана, „Цераз сад — вінаград”, народная, кампазыцыі М. Куліковоча. Заводзілі салісткі Люда Махнюк і Рэня Касьцюк, а акампаньявала на піяніне Ларыса Шчорс.

Апрача Беларусаў, выступалі румынская й украінская танцавальныя групы. У канцы арганізатар Дня Паняволеных Народаў Баўгар Д-р Іван Дочэф заклікаў усіх прысутных прадэманстраваць перад Савецкай амбасадай у Нью Ёрку, каб выказаць пратэст супраць паняволеньня Савецкім Саюзам народаў.

У НЯДЗЕЛЮ 19 ЛІПЕНЯ:

Заканчэньне Тыдня Паняволеных Народаў адбылося сымбалічна каля Статуі Свабоды, у падножжа якое быў паложаны вянок у знак пашаны сьветлай памяці ўсіх тых, што злажылі жыцьцё ў змаганьні за вызваленьне сваіх народаў.

Былі прысутныя зарганізаваныя групы із сваймі нацыянальнымі сьцягамі наступных паняволеных народаў: Баўгарыі, Беларусі, Румыніі, Польшчы, Украіны, Нямеччыны, Летувы, Харваччыны, Азэрбайджану, Грузіі, Паўночнага Каўказу, Туркестану, Кубанскіх Казакаў і Кубы. Вельмі ўдала прэзэнтаваўся вялізны (20 на 10 мэтраў) харвацкі сьцяг, і група маладых Харватаў усьцяж хадзіла із сваімі плякатамі навокал зборышча, зварачаючы ўвагу ўсіх на сябе й свае лёзунгі.

Галоўную прамову меў сёлета, як і летась, прадстаўнік Прэзыдэнта ЗША Ляшлё С. Пастар, Дырэктар Нацыянальных групаў Рэспубліканскае партыі. Між іншымі, вітаў прысутных старшыня Камітэту Паняволеных Народаў гарадзкі судзьдзя М. Трой. З прачытаных прывітаньняў і праклямацыяў нельга не зьвярнуць увагі на той паніжальны спосаб, якім была прадстаўленая праклямацыя мэра гораду Нью Ёрку Джона В. Ліндзы. Хоць ён і не зьяўляецца асаблівым прыхільнікам паняволеных народаў, паказаная ім публічна няветлівасьць набывае непатрэбных ворагаў для ідэі вызваленьня.

В. С.

СЬВЯШЧЭННЫ САБОР ЯПІСКАПАЎ БЕЛАРУСКАЕ АЎТАКЕФАЛЬНАЕ ПРАВАСЛАЎНАЕ ЦАРКВЫ НА ЧУЖЫНЕ

АРХІПАСТЫРСКАЕ ПАСЛАНЬНЕ

Да ўсячэснага Сьвятарства і ўсіх Багалюбных вернікаў нашых на чужыне й на Бацькаўшчыне.

ДАРАГІЯ БРАТЫ Й СЁСТРЫ Ў ХРЫСЬЦЕ!

З волі Божае нашая Сьвятая Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква панесла вялікую страту зь неспадзяваным адыходам на вечны супачынак нашага дарагога Архіпастыра Ўладыкі Васіля. Сталася гэта 9 чырвеня лета Божага 1970.

Толькі нядаўна, 21 сьнежня летась, у Катэдральным Саборы Сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне, Нью Ёрку, быў адсьвяткаваны юбілей 20-ых угодкаў Ягонай Хіратоніі, калі вернікі ў вялікім зборы віталі свайго Архіпастыра Ўладыку Васіля, адзначаючы Ягоныя вялікія заслугі і Ягоную вялікую ахвярнасьць для свае роднае Царквы, і жадалі Яму многіх год жыцьця й працы, служэньня Богу й свайму народу.

Усе мы глыбака перажываем гэтую вялікую страту. Прымаючы волю Божую, узьнясём нашыя шчырыя малітвы да Найвышэйшага і будзем прасіць міласьці Божае, каб літасьцівы Збавіцель прыняў душу Ўладыкі нашага Васіля ў Сваё Валадарства Нябеснае, а нас узмоцніў духам і асьвяціў учынкі нашыя на Славу Божую і на крысьць нашае Сьвятое Царквы й нашага народу.

Госпад наш Ісус Хрыстос сказаў: „Хто хоча ісьці за Мною, адрачыся самога сябе і вазьмі крыж свой ды йдзі за Мною (Мрк. 8, 34).

Архіяпіскап Васіль у згодзе і з багаславенства Апякуна і Першагерарха Сьвятой Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы, Яго Высокапраасьвяшчэнства Архіяпіскапа Сяргея, узяў Сьвяты Крыж расьпінанае нашае роднае Царквы на Бацькаўшчыне, і нёс галоўны цяжар адбудовы БАПЦарквы, пашыраючы Слова Божае сярод свае паствы ў краінах Вольнага Сьвету, не наракаючы на жыцьцёвыя няўзгоды, змагаючыся зь перашкодамі, вонкавымі й нутранымі цяжкасьцямі.

ВЕЧНЫ СУПАКОЙ ЯГОНАЙ ДУШЫ!

Пастановаю Сьвяшчэннага Сабору БАПЦарквы ад 16 чырвеня 1970 г. Праасьвяшчэньнейшы Япіскап Андрэй пераймае кіраўніцтва Япархіі на ЗША, Канаду й Эўропу, а Праасьвяшчэньнейшы Япіскап Мікалай становіцца апякуном Парахвіі Сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне.

Сьвяшчэнны Сабор Япіскапаў БАПЦарквы заклікае ўсіх праваслаўных Беларусаў, незалежна ад сваіх палітычна-грамадзкіх разьбежнасьцяў, уліцца ў сваю родную нацыянальную Царкву, каб падтрымаць, узмоцніць і пашырыць Ейную дзейнасьць.

Царква Божая — гэта школа Божае Прамудрасьці, цеснае спалучэньне з нашым Збавіцелем — Крыніцаю ўсякае дабрадзейнасьці й сьвятасьці. Сьвятым абавязкам усіх праваслаўных Беларусаў на чужыне павінна быць належаньне да свае роднае БАПЦарквы, каб Усемагутны Госпад наш Ісус Хрыстос узмоцніў у нашых сэрцах веру, братэрскую любоў, пашану да сваіх нацыянальных Сьвятыняў і ўзаемна адзін да аднаго, дый да ўсяго братэрства ў Хрысьце.

Служэньне Царкве — абавязак ня толькі Герархіі й Сьвятарства, але сьвяты абавязак нас усіх, у роўнай меры адкупленых дарагою цаною — Кроўю Сына Божага — ня толькі дзеля асабістага збаўленьня, але й для зьяўленьня Сьвету Царквы — Цела Хрыстовага — бо ў Ім заложана вечнае прымірэньне й збаўленьне ўсіх і ўсяго.

Ласка Госпада нашага Ісуса Хрыста, любоў Бога і Айца, і Прычасьце Сьвятога Духа няхай будзе з усімі Вамі. Амін!

Дадзена Лета Божага 1970-га
Аўстралія-Амэрыка-Канада

✠ Зьмірэнны Архіяпіскап Сяргей
✠ Зьмірэнны Япіскап Андрэй
✠ Зьмірэнны Япіскап Мікалай

„БЕЛАРУСЬ У ЗМАГАНЬНІ!—

ТЭМА 9-АЙ СУСТРЭЧЫ БЕЛАРУСАЎ ПАЎНОЧНАЕ АМЭРЫКІ Ў НЬЮ ЁРКУ

5, 6 і 7 верасьня сёлета.

ГАЛОЎНЫ ДЗЕНЬ СУСТРЭЧЫ — НЯДЗЕЛЯ 6 ВЕРАСЬНЯ:

1. **10:00 гадз. нараніцы — Божая Служба** з удзелам Япіскапаў і Духавенства Япархіі ў Катадральным Саборы БАПЦ.
2. **2:30 гадз. папаўдні** — Акадэмія з выступленьнем Кангрэсмэна Сэймур Гальпэрна (Р), дакладам праф. А. Адамовіча й інш., пасьля чаго Канцэрт з удзелам ведамых салістых Надзеі Градэ, Кляўдзі Джыль-Ярашэвіч, Веры Рамук, Пётры Конюха, Міколы Стрэчаня, Жаноцкага Ансамблю зь Нью Ёрку, Хору з Кліўленду й інш. у Гатэлі Білтмор (Музычная заля) на Мангэтэне (рог 43 вул. і Мэдысон авэню). Акампаньямант праф. Эльзы Р. Зубковіч.
3. **8:00 гадз. вечарам** — Баль у тым-жа Гатэлі Білтмор.

У праграме таксама нарады ў справе беларускіх выдавецтваў, беларускага ўзгадаваньня моладзі, вечар мастацкае самадзейнасьці, зьведваньне Нью Ёрку й інш.

БАЗА і ЗБК

СУКЦЭС БЕЛАРУСКАГА ЛЕКАРА

Др. Барыс Рагуля абраны за сакратара міжнароднае мэдычнае арганізацыі Пан-Амэрыканскага Таварыства Цыталёгіі Рака. Гэтым Таварыства адзначыла выдатны ўклад др. Б. Рагулі навукова й арганізацыйна ў справу лячэньня рака. У канцы травеня — пачатку чырвеня сёлета др. Б. Рагуля быў адным з дакладчыкаў на чацьвертым Пан-Амэрыканскім Кангрэсе Цыталёгіі Рака ў Джамэйцы, а ў жнівені выляцеў на месяц часу ў раён канадыйскае Арктыкі ў праграме мэдычнае дапамогі канадзкага ўраду Эськімосам.

ПАВАЖАНЫЯ СУРОДЗІЧЫ

Газэта „Беларус” выдаецца за дабравольныя ахвяры беларускага грамадзтва. Таму не павінна быць ніводнага Беларуса, які-б атрымліваў і чытаў нашую газэту задарма.

Таксама не павінна быць ніводнага Беларуса, які-б не атрымліваў і ня чытаў нашай газэты.

BIELARUS
Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.,
166 — 34 Gothic Drive, Jamaica, N. Y. 11432.
Subscription $ 6.00 yearly.

„БЕЛАРУС" —Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне
Выпіска зь перасылкаю — 6 дал. на год.

УЦЯКАЮЦЬ З КАЛГАСНАГА РАЮ

Зьява масавых уцёкаў жыхароў сяньняшняе беларускае вёскі ў горад, галоўна вясковае моладзі пачынае сяньня паважна трывожыць людзей, не абыякавых да будучыні беларускага народу. Зьява гэтая апошнім часам знаходзіць штораз большы водгук у творах беларускае мастацкае літаратуры ды штораз часьцей абмяркоўваецца ў пэрыядычным друку. Масавыя ўцёкі вясковае моладзі ў горад ствараюць сяньня вельмі паважную сацыяльную, эканамічную й культурную, а разам з гэтым, для нерасейскіх народаў СССР, і нацыянальную праблему, вынікаў якой цяжка нават прадбачыць.

На гэтую тэму ў газэце „Літаратура і Мастацтва" за 5 чырвеня сёлета зьявіўся вельмі цікавы артыкул М. Дзелянкоўскага „Калі зірнуць у заўтра". Бяручы за аснову сваіх разважаньняў сытуацыю ў Нясьвіскім раёне, аўтар адсланяе проста жахлівы абраз сяньняшняй вясковай рэчаіснасьці. Вось колькі канкрэтных прыкладаў, узятых аўтарам зь некаторых калгасаў Нясьвіжчыны і іншых сумежных раёнаў:

1. Былы старшыня ведамага ў Нясьвіскім раёне калгасу „17 Верасьня" Уладзімер Галушка шэсьць гадоў таму хваліўся, што „многія выпускнікі школы набываюць сельскія прафэсіі, застаюцца ў калгасе. Прычыну ён бачыў у тым, што ў арцелі высокія заробкі, добрыя ўмовы для жыцьця і адпачынку". А сяньня, той-жа Уладзімер Галушка, ужо пэнсіянэр, вось што сказаў аўтару артыкулу: „І нас моладзь пачала пакідаць. На паўтары сотні зьмяншаецца насельніцтва кожны год".

2. Галоўны аграном сельгасупраўленьня Нясьвіскага райвыканкому М. Дземух, ураджэнец калгасу „17 Верасьня", паведамляе: „Раней прыедзеш у вёску — на танцы сходзіць, зь людзьмі сустрэнешся, пагаворыш. А цяпер брыгадныя клюбы нават у выхадныя рэдка адкрываюцца: няма для каго адкрываць".

3. „Калгас „Савецкая Беларусь" Клецкага раёну эканамічна яшчэ мацнейшы. Людзі жывуць тут у вадным удала сплянаваным пасёлку. Ёсьць школа, цудоўны Дом культуры на 430 месц, дзіцячы сад на 100 месц (хутка будзе яшчэ адзін), быткамбінат. Вытворчасьць мэханізаваная. Заробкі высокія, але і гэта ня прываблівае моладзь, усё менш застаецца яе ў калгасе".

4. „У Нясьвіскім калгасе імя Дзяржынскага дырэктар школы з жалем гаварыла: „— Пабудавалі ў нас тыпавую школу. Прасторная яна, сьветлая. Адно толькі не хапае... дзяцей. Летам малых па вёсках шмат лётае. А прыйдзе восень, і бацькі забіраюць іх ад бабулек у горад. Праз пару гадоў у нас нават камплекту першаклясьнікаў не набярэцца".

5. Аўтар артыкулу „Калі зірнуць у заўтра" паведамляе далей: „Тое самае пачуў я і ў стаўбцоўскім калгасе „Чырвоная Зорка". І тут праз пару гадоў у першую клясу пойдзе ня больш аднаго-двух дзесяткаў дзяцей".

6. „Такія асобныя штрыхі. А які агульны малюнак? У Нясьвіскім раёне сельскае насельніцтва штогод зьмяншаецца прыкладна на тысячу чалавек. Тое-ж у Клецкім і Стаўбцоўскім".

Тое-ж і ў цэлай Беларусі — удакладнім мы. Падобныя сьцьверджаньні й нараканьні зьяўляюцца ў друку з усе Беларусі.

„Парадокс — жыцьцё ў вёсцы паляпшаецца, а людзі пакідаюць яе" — сьцьвярджае М. Дземянкоўскі. Прычынай уцяканьня моладзі ў горад шукае аўтар артыкулу не ў эканамічных абставінах, якія, на ягоную думку, бліскучыя, а ў абставінах бытавых і культурных: быццам вясковая моладзь у сувязі з павышэньнем свайго матарыяльнага дабрабыту мае ўсе дадзеныя месц і высокае бытавое й культурнае абслугоўваньне, гэткае, як у горадзе, а тымчасам у запраўднасьці яго няма. Дык і ўцякае ў горад у пошуках лепшых бытавых і культурных абставінаў жыцьця.

На думку аўтара артыкулу, трэба стварыць і для вясковае моладзі тыя-ж самыя бытавыя й культурныя абставіны жыцьця, якія мае моладзь гарадзкая. Дзякуючы шырокай мэханізацыі сельскае гаспадаркі ды разьвіцьцю вясковага мэханізаванага транспарту, сяньняшнія калгасы, на думку аўтара, павінны пераўтварацца ў свайго роду „сельскія гарадкі" з усімі асаблівасьцямі гарадзкога жыцьця. Тады моладзь ня будзе, маўляў, адчуваць патрэбы ўцяканьня ў горад. Свой артыкул канчае аўтар гэткімі парадамі: „Вёску сёньня неабходна забудоўваць з пэрспэктывай. А якая яна, пэрспэктыва, трэба вызначыць, грунтуючыся на аб'ектыўных фактах".

Аўтар артыкулу М. Дземянкоўскі падаў усяго адну прычыну, культурна-бытавую, дзеля якой моладзь масава пакідае вёску, пры гэтым прычыну далёка не найважнейшую.

Тое, што ў сяньняшняй калгаснай вёсцы сяляне быццам зажылі ўзапраўды „радасным і заможным жыцьцём", ня што іншае, як прапагандавы міт. Людзі вёскі, за вынятакам, пэўне-ж, калгаснай і партыйнай адміністрацыі, жывуць куды бядней ды ў больш прымітыўных абставінах і ў нястачах, а працуюць шмат цяжэй, чымся людзі ў горадзе. І гэта адна з далейшых прычынаў уцёкаў моладзі ў гарады ды на асваеньне цалінных земляў Казахстану й Сібіру. Але й гэтая, бясспрэчна важнейшая за гэную культурна-бытавую прычыну, яшчэ не галоўная.

Галоўнай-жа прычынай уцяканьня моладзі зь вёскі — прычына **маральна-псыхалягічная**. Пасьля пазбаўленьня спрадвечных жыхароў вёскі іхнага ўласнага куска зямлі былі разбураныя тыя псыхалягічныя й маральныя асновы вясковага ладу, што існавалі да калектывізацыі й вызначалі галоўную існасьць вясковага жыцьця.

У дарэвалюцыйныя, гэтак і ў савецкія дакалгасныя часы ўцякалі вясковыя людзі ў горад або навет за межы свае бацькаўшчыны адно з канечнасьці, будучы змушанымі да гэтага чыста матарыяльнымі прычынамі, калі малы кусок зямлі ня мог забясьпечыць працай і пражыцьцём усіх чыста сяброў вялікае сялянскае сям'і. Тады звычайна малодшыя дзеці ў пошуках куска хлеба „ішлі ў сьвет", а на гаспадарцы заставаўся адзін зь іх, звычайна старэйшы сын ці дачка, каб працягваць існаваньне сям'і й атрыманай у спадчыне гаспадаркі. Выпадкі, калі селянін прадаваў усю сваю гаспадарку й зямлю ды падаваўся з цэлай сям'ёй у сьвет, былі рэдкімі вынаткамі. Свая зямля й свая гаспадарка былі чымсьці сьвятым, чаго нельга было выракацца.

З настаньнем-жа калгасаў і скасаваньнем прыватнай уласнасьці на зямлю маральныя й псыхалягічныя ўстоі беларускага сялянства былі ў зародку разбураныя. Селянін стаўся пазбаўленым свае ўласнае гаспадаркі, а ягоная зямля, атрыманая ў спадчыне ад дзядоў і прадзедаў ды зрошаная іхным потам, сталася не ягонай, а чужая, „чорта лысага", як кажуць у народзе. Вось у гэтым галоўная прычына сяньняшняе масавае зьявы ўцёкаў зь вёскі і ад зямлі, што, будучы не ягонай, нічым селяніна ўжо ня зьвязвае.

Разбурэньне старое вёскі й выкараненьне ў сьведамасьці селяніна ягонае прывязанасьці да зямлі — зьява, сьведама створаная бальшавікамі ў іхным-жа палітычным інтарэсе. Яна, зьява гэтая, прыпадабняе селяніна да хвабрычнага работніка, падпарадкоўвае яго партыйнаму кантролю ды робіць яго цалком залежным ад дзяржавы, а ўцёкі вясковае моладзі ў зрусыфікаваны горад, ня кажучы ўжо пра казахстанскую цаліну, Сібір і далёкую Поўнач, прысьпешваюць і ейную русыфікацыю.

Вось чаму гэтак частае ўсьлаўленьне вёскі й вясковага жыцьця ў сучаснай беларускай літаратуры ды ейная жывая тэндэнцыя, скіраваная на тое, каб вясковая моладзь пры ўсякіх абставінах не пакідала вёскі й не адрывалася ад традыцыі продкаў, ня што іншае, як адна з формаў самаабароны перад русыфікацыяй.

Ст. Станкевіч

20-ЫЯ ЎГОДКІ ЗБАМ

ЗЬЕЗД У КЛІЎЛЕНЬДЗЕ

4-га ліпеня, ў суботу, у Кліўленьдзе адбылося сьвяткаваньне дваццацігодзьдзя Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскае Моладзі. Ужо ў пятніцу прыехала шмат моладзі й гасьцей зь іншых асяродкаў. Усе правялі дзень над возерам у „Полацку". У вечары пры вогнішчы музыканты з Ашавы пагралі, аматары пасьпявалі і сп. М. Жызьнеўскі паказаў фільм зь беларускімі краявідамі, песьнямі й танцамі. Позна парою пачалі разьяжджацца на начлег. У суботу з раніцы распачаліся змаганьні ў валейбол. Кліўлендзкія хлапцы і дзяўчаты занялі першыя месцы.

Увечары распачалася афіцыяльная частка (Банкет) у гатэлі Шэрэтон. Банкетам кіраваў цяперашні кіраўнік сп. Ул. Страпко, а галоўную прамову меў сп. А. Гасьцееў. Абодвы прамоўцы з маладшае моладзі, і таму амаль нічога не закранулі з дваццацігадовае працы моладзі, што адчувалася абавязковым у гэтую гадавіну. Зразумела, тут віна дарадчыкаў. Выступалі з прывітальнымі словамі сп. М. Жызьнеўскі з Чыкаго, сп. А. Лысюк з Нью Джэрзі, сп. В. Гарошка зь Нью Ёрку, сп. П. Плескач з Дэтройту, сп. Б. Кірка з Таронта і на канцы Уладыка Андрэй.

Падчас Банкету выступаў танцавальны гурток зь Нью Джэрзі пад кіраўніцтвам сп. А. Лысюка. Пасьля Банкету распачалася вечарына пад гукі ведамай беларускай аркестры сп. Б. Лішчонка з Канады. Падчас вечарыны гучэлі беларускія песьні і, хоць было ўжо вельмі позна, аднак удзельнікі не хацелі разыходзіцца. Назаўтра, у нядзелю, у БАПЦарkве пасьля зьвычайнае сьв. Літургіі Уладыка Андрэй адслужыў Малебен удзячнасьці з нагоды дваццацігодзьдзя моладзі. Пасьля Багаслужбы некаторыя госьці ад'ехалі дадому, а іншыя паехалі на грамадзкі цэнтар „Полацак", дзе яшчэ праводзілі час із сваімі суродзічамі. З нагоды 20-ае гадавіны моладзі выйшла кніжка, дзе адлюстравана дзейнасьць моладзі за 20 гадоў.

ТРЭБА ЦЕШЫЦЦА

Зьезд беларускае моладзі, што адбываецца штогоду, гэтым разам быў праведзены ў Кліўленьдзе ад 3-5 ліпеня. Зьезд гэты быў асабліва ўрачыстым, бо адначасна адзначаліся й 20-ыя ўгодкі ад заснаваньня Згуртаваньня Беларуска - Амэрыканскае Моладзі.

На Зьезд зьехалася шмат былых і цяперашніх сяброў арганізацыі зь Нью Ёрку, Нью Бранзьвіку, Дэтройту, Чыкага й Канады. Пераважала моладзь у веку 15-20 гадоў.

Сумна, што мала было тых, што заснoўвалі арганізацыю 20 год таму. Для нас, тых што тады яшчэ не належалі да арганізацыі, было-б вельмі карысна пачуць ад іх, як пасталі й працавала, як разьвівалася й расла арганізацыя моладзі.

Зьезд адбываўся пераважна на грамадзкім селішчы „Полацак", дзе купаліся ў возеры й дзе хлапцоўскія й дзяўчацкія валейбольныя дружыны стараліся перамагчы адна адну. Выйграла дружына з Кліўленду дзяўчацкая й хлапцоўская, але выйгрыш ня быў вельмі лёгкі, бо розьніца ў пунктах паміж кліўлендзкай і ньюёрскай хлапцоўскай дружынай была вельмі нязначная.

У пятніцу вечарам было вогнішча, на якім моладзь сьпявала беларускія песьні. У суботу пасьля спартовых гульняў адбылася афіцыйная частка: банкет у мотэлі, на якім выступалі з прамовамі сябры арганізацыі з розных асяродкаў. Танцавальны гурток Нью Джэрзі выступіў падчас банкету з трыма народнымі танцамі: Таўкачыкі, Лявоніха й Мікіта. Трэба пахваліць удзельнікаў танцавальнае групы, што гэтак прыгожа танцавалі, асабліва ейных удзельнікаў зь Нью Джэрзі, якія што пятніцы прыяжджалі ў Нью Ёрк на пробы. Найбольшая заслуга ў гэтым Аўгена Лысюка, што зарганізаваў групу, а сп-ня Ала Орса-Рамано падрыхтавала да выступу.

Сябры танцавальнага гуртка: Аксана Януш, Галіна Тумаш, Аня Бойчук, Ганна Харавец, Ірэна Азарка, Галіна Кажура, Аня Бартуль, Ларыса Курыла, Рая Станкевіч; хлопцы — Аўген Лысюк, Віктар Лосік, Мікалай Швэд, Юрка Азарка, Вячаслаў Станкевіч, Юрка Курыла, Аляксандар Харавец, Янка Балкоўскі й Аляксандар Стагановіч.

Вельмі шкада, што Кліўлендзкі Аддзел арганізацыі моладзі не падрыхтаваў ніякай мастацкай праграмы, хоць там ёсьць добры танцавальны гурток і хор.

Таксама шкада, што тыя старэйшыя прысутныя сябры, што прыймалі й прыймаюць актыўны ўдзел у працы арганізацыі ад самага ейнага пачатку, — не скарысталі з нагоды падзяліцца сваімі ўспамінамі з маладзейшымі.

Дзень быў весела закончаны вечарынай пад музыку беларускай аркестры з Канады.

У нядзелю пасьля Божае Службы й малебну, які быў адслужаны Уладыкам Андрэем у саборы Жыровіцкай Божай Маці за беларускую моладзь, ды пасьля разьвітаньняў закончыўся Зьезд.

Едучы дамоў цэлай групай у аўтобусе, дзяліліся ўражаньнямі. Маё ўражаньне вельмі пазытыўнае, таму што зусім маладыя нашыя сябры прынялі гэткі шматколькасны й актыўны ўдзел у Зьезьдзе. Шмат працы ўлажыла Галоўнае Кіраўніцтва ЗБАМ зь ягоным старшынём Ул. Страпком. Не зважаючы на некаторыя недахопы Зьезду ў ягоным зарганізаваньні, Зьезд, аднак, прайшоў добра й зусім выразна паказаў, якая вялікая колькасьць маладых сяброў гатовая весьці працу ў арганізацыі далей, а для старэйшых сяброў, я думаю, стала ясным, што дапамога іхная патрэбная, руплівая й сталая, каб захаваць цягласьць і нацыянальны зьмест арганізацыі. Усё гэта для тае супольнае мэты, каб жыла Беларусь у змаганьні.

Рая Станкевіч

ДУМКІ МАЛАДОГА БЕЛАРУСА Ў АМЭРЫЦЫ

(З выступленьня Андрэя Гасьцеева, студэнта трэйцяга курсу Нотрэ-дэймскага ўнівэрсытэту, на юбілейным зьезьдзе Згуртаваньня Беларуска-Амэрыканскае Моладзі ў Кліўленьдзе 4 ліпеня 1970 г.).

....Я толькі што скончыў чытаць кніжку Абі Гофмана, аднаго з васьмёх, якіх судзілі ў Чыкага апошняе восені за змову. У кніжцы, загалоўленай „Рэвалюцыя хоць праз пекла", ход пра пакаленьне сучаснае моладзі. Гофман цьвердзіць, што цяперашні рух моладзі ў сьвеце — гэта хваля будучыні. Можа ён і мае рацыю. Няма сумляваньня ў тым, што падлеткі й маладыя людзі 60-ых і 70-ых гадоў сьведамыя больш, чымся калі-небудзь былі іхныя папярэднікі. Яны больш сьведамыя палітычна, сацыяльна, сэксуальна, музычна, і сьведамыя сваіх правоў як людзкія адзінкі. Зразумела, можна згаджацца ці не згаджацца з тым, што моладзь у гэтым краі робіць сяньня. Але трэба сьцьвердзіць, што ў нас даволі сілы, каб мяняць пагляды нашага грамадзтва на шмат якія пытаньні.

Між намі й Гофманам аднак ёсьць тут вялікае разыходжаньне. Гофман прапагуе сацыяльную рэвалюцыю. Мы-ж — уцекачы або дзеці ўцекачоў ад ліхіх вынікаў сацыяльнае рэвалюцыі, бальшавіцкага перавароту 1917 году. Нашыя бацькі пакінулі свой край, уцякаючы ад камунізму ў шуканьні шчасьця й свабоды ў Амэрыцы. Ёсьць, праўда, шмат Амэрыканцаў, роджаных тут, якія ўважаюць, што шчасьце й свабода недзе ў іншым месцы. Цікава тут адзначыць, што пурытане, якія ўжо ў 17-м стагодзьдзі былі аднымі зь першых пасяленцаў у Амэрыцы, уцякалі ад перасьледаў у сваіх краёх якраз як гэта было й з нашымі бацькамі напярэдадні й пасьля другое Сусьветнае вайны. І як тыя першыя пасяленцы, мы гуртаваліся разам, каб трымацца задзіночанымі. ЗБАМ — адно з гэткіх згуртаваньняў.

Дваццаць гадоў гэта вялікі час для арганізацыі. Мяне яшчэ ня было ў Кліўленьдзе, калі Згуртаваньне пачынала сваю дзейнасьць. Шмат каго з нас ня было тады. Але я памятаю, як шмат гэта дапамагло нашай сям'і ўладзіцца, калі мы прыбылі сюды ў 1960 годзе. Я прыгадваю сабе маёўкі, вялікодныя ўсяночныя багаслужбы, футбол, танцавальныя зборкі, вечарынкі. Мой бацька меў знаёмых у БАЗА яшчэ да таго, як мы прыехалі, і ў мяне неўзабаве знайшліся сябры-аднагодкі.

Маладзёжная арганізацыя — важная рэч. Амэрыканцы маюць свае, Жыды — свае, Украінцы — свае, дык чаму-ж ня мець іх Беларусам? Ад гэтага выйграецца шмат. Гэта зразумела, што эмігранты, прыбыўшы ў Амэрыку, чуюцца спачатку крыху згубіўшыся. Адсюль і тэндэнцыя трымацца разам у групах, каб перахоўваць культурныя традыцыі, мову, дапамагаць адзін аднаму абжывацца ў новым краі. Гэтак-жа, відаць, было й з намі, калі ў 1950 годзе тварылася Згуртаваньне Беларускае Моладзі. Ад гэнага часу яно заплянавала й правяло шмат справаў: падарожжа ў Нью-Ёрк на Сусьветную Выстаўку, шмат падарожжаў на Бэлер-Менск, дзе й я колькі разоў прыемна праводзіў час. Згуртаваньне ладзіла культурныя выстаўкі, гэткія, як тая зь іх, што адбылася тры тыдні таму ў вадным з унівэрсальных магазынаў на нізавіне Кліўленду. І што найважнейшае, яно дапамагло ўтрымаць лучнасьць між моладзяй усіх іншых гарадоў, прадстаўленых тут сяньня.

Адна з галоўных мэтаў ЗБАМ — захаваць беларускія традыцыі ў грамадах беларускіх пасяленцаў. Мы маем багатую спадчыну дзеля пазнаньня. Мы маем паэзію, бэлетрыстыку, мастацтва, танцы, а што найважнейшае — мову. Вычуваецца, зразумела, вялікі ціск, што паслабляе нашую прывязанасьць да сваіх беларускіх традыцыяў. Ды калі нам удалося захаваць іх у Нямеччыне, Бэльгіі, Францыі ды ў іншых краёх да прыезду ў Амэрыку, дык мы можам даць рады, каб захаваць іх таксама і ў Амэрыцы. Дзеля гэтага якраз ЗБАМ праводзіць мерапрыемствы, як сяньняшні наш зьезд, што ўзнаўляюць нашае адзінства па ўсім гэтым краі, мацуюць нашую лучнасьць міжсобку.

Ёсьць, праўда, адна акалічнасьць, якую мы мусім прызнаць ды спрабаваць прыняць як факт. Гэта той факт, што з гадамі мы стаёмся штораз больш і больш Амэрыканцамі, асабліва мы, моладзь. Гэта немінуча. Дзіцё будзе заўсёды будаваць свой сьвет у асяродзьдзі, у якім яно жыве. Але мы бачым таксама сучасны факт, што наўсуперак нашай паступовай амэрыканізацыі, у сэрцах нашых мы застаёмся й застанёмся назаўсёды Беларусамі.

Андрэй Гасьцееў

БЕЛАРУСЫ Ў АДЭЛЯІДЗЕ

Не зважаючы на тое, што ў Аўстралійскім горадзе Адэляйда ня шмат Беларусаў, усё-ж яны, у меру сваіх магчымасьцяў, праяўляюць нацыянальную актыўнасьць.

Прыкладам, сёлета Беларусы Адэляйды ўрачыста сьвяткавалі ўгодкі Акту 25 Сакавіка з адмысловым малебнам і банкетам, у якіх прыняла ўдзел значная колькасьць людзей.

Як нас інфармуюць нашыя чытачы ў Аўстраліі, сьмерць Прэзыдэнта Міколы Абрамчыка й Архіяпіскапа Васіля моцна перажывалі Беларусы Адэляйды. Сьвятар Васіль Чэчэліс адслужыў быў паніхіду па абодвых памерлых ды сказаў з нагоды іхнае сьмерці палымяную казань.

Увосень сёлета Беларусы Адэляйды маюць зарганізаваць сяброўскую вечарыну, каб зацесьніць між сабой асабістыя кантакты. Сп. Уладзімер Акавіты й інж. П. Трысмакоў належаць, між іншымі, да актыўных грамадзкіх працаўнікоў гэтага асяроддзя.

А. М.

УГОДКІ СЬВЯТАРСТВА КСЯНДЗА ПРАНЬЦІША ЧАРНЯЎСКАГА

„Вялікаму караблю — вялікае мора" — кажа народная прымаўка. І вось на вялікім моры заходняга сьвету, дзе жывуць Беларусы, падзея няштодзённая: кс. Праньціш Чарняўскі, ведамы беларускі каталіцкі сьвятар, на вялікай рыбацкай лодцы, падобна да евангелічнага Пятра, выплыў на ціхія воды, адзначаючы 50-гадовы юбілей свайго сьвятарства, зь кірункам на Чыкага. У сваім „Сяўбіце" тэлеграфічна падаў да ведама, што 12 ліпеня 1970 г. а 12 гадзіне дня спыніцца там ды адслужыць сваю юбілейную Літургію заходняга абраду ў **беларускай мове** згодна з пастановамі Ватыканскага Сабору й адпаведных літургічных камісіяў.

Падзея не абыякая! Чыкага ёсьць цэнтрам беларускага экумэнічнага руху. Дык маланкава пастаўлена было на ногі ўсё жывое. За тыдзень часу трэба было наладзіць усё чыста. Юбіляр паведамляў, што будзе правіць у заходнім абрадзе, а чыкаскі цэнтр устабілізаваны на ўсходні абрад. А тут „заходнікі" не падрыхтавалі дасюль літургічнай музыкі й сьпеву да новых тэкстаў у беларускай мове. Праўда, Прапат П. Татарыновіч з Рыму сьпешна прыслаў беларускі тэкст заходняй літургіі (іншы) паводля апошніх пастановаў Літургічнае Камісіі, але бяз нотаў. Трэба было стварыць сьпешна адпаведную музыку да заходняе літургіі. І гэта выканаў слаўны наш музыкавед а. Язэп Сіраў на працягу трох дзён. Гэткім парадкам Чыкаскі цэнтр перамог у нязвычайна кароткім часе ўсе перашкоды ў вадслужэньні літургіі з нагоды юбілею кс. П. Чарняўскага паводля ягоных меркаваньняў.

І вось урачыстасьць. Сабраліся многія Беларусы з Чыкага. Сьвятыня напоўнена. Ідзе заходняя літургія пад музыку а. Я. Сірава на аргане. Вычуваецца, што быццам ня было ніякіх перашкодаў. Айцец Ул. Тарасэвіч — майстра цырымоніі. Усё па гадзіньніку. Няма ніякіх неспадзевак.

Пасьля літургіі ў залі Беларускага Цэнтру ў Чыкага адбылася багатая праграма ў гонар Юбіляра. Беларускія жанчыны падрыхтавалі смачны абед, перад якім сказаў малітву а. М. Урбановіч.

У мастацкай праграме выступалі дзяўчаты з танцамі „Лянок" і „Мікіта". Тады сп. В. Пануцэвіч выступіў з прамовай аб ролі Юбіляра ў нашым нацыянальным адраджэньні. Праграму працягвалі выступленьні з балетнымі танцамі маладыя артысткі Нуні Бэйкар і Мэрылін Калькагно.

У далейшым сп-ня Вера Рамук пры акампаньяманьце Сг. Боцека ўдала выканала колькі беларускіх песьняў, а сп. С. Боцек — два творы на йскрыпцы. Яшчэ прамаўлялі а. Янка Тарасэвіч, Янка Чарнэцкі, а. Уладзімер Тарасэвіч, а ў канцы — сам Юбіляр а. П. Чарняўскі. У дасьціпнай і вясёлай мове ён нарысаваў свой асабісты жыцьцёвы шлях — ад нараджэньня ў роднай вёсцы Чухны Крэўскае валасьці Ашмяншчыны і на чужыне: у Італіі, Францыі, Бэльгіі й ЗША. „Калодаў пад нагамі ўсюды было, як у нашых пушчах, — казаў ён, — але дзякуючы нашай нацыянальнай літоўскай упорыстасьці ды стойкасьці, я змог пераступаць усе гэныя калоды ды не заламацца ці адыйсьці ад ідэалаў свайго народу".

Вось гэтым стойкім адраджэнскім шляхам і далей упорыста крочыць наш Юбіляр у будучыню на 77 годзе свайго жыцьця. Гэта запраўдны зубр зь Белавескай пушчы, пра якога гэтак цудоўна сказала паэтка Ларыса Геніюш:

Усе прыходзілі, ўсе іх нішчылі,—
ад чужынца дабра не пачуць,
а яны грамадой недалічанай
страпянуцца і зноў жывуць...
Калі пушча цьвіце пралескамі,
плешча сонца вяснай з гары, —
беларускія, белавескія,
з новай сілай равуць зубры.

Гэтую нацыянальную стойкасьць Юбіляра падчыркувалі ў сваіх прамовах Вера Рамук, уручаючы яму юбілейны падарунак ад Чыкаскае беларускае калёніі, а. Ул. Тарасэвіч, В. Пануцэвіч, Д-р В. Рамук, Д-р П. Гайдзель, Я. Чарнэцкі.

Застаецца яшчэ адзначыць з прызнаньнем, апрача згаданых ужо, выступленьні сп-ні Занковіч, выкладчыцы французскае мовы на адным з чыкаскіх унівэрсытэтаў, музычны нумар ейных дачушак, д-ра В. Рамука, які выдатна вёў усю ўрачыстасьць, сп-чну В. Гайдзель — студэнтку Ілінойскага ўнівэрсытэту, што выступала ад імя моладзі, і маленькага Янку Рамука, які бойка прамовіў да Юбіляра пры ўручэньні яму падарунку й кветак.

Вялікая падзяка належыцца нашым гаспадыням пад кіраўніцтвам сп-ні Л. Беленіс, якія добра наладзілі пачастунак у часе ўрачыстасьці. Падчыркнуць таксама трэба вялікі ўдзел у ўрачыстасьці радавітых Амэрыканцаў, выхадцаў ад бацькоў Беларусаў — старых эмігрантаў ды іншых прыяцеляў беларускае справы.

В. Карасэвіч

ЗБК — ПАМЯЦІ ПРЭЗЫДЭНТА МІКОЛЫ АБРАМЧЫКА

Саракавы дзень пасьля сьмерці Старшыні Рады БНР Сьв. Памяці Міколы Абрамчыка, што прыпадаў на 8-га ліпеня ў сераду, Згуртаваньне Беларусаў Канады адзначала Сьв. Літургіяй, Паніхідай і памінкавым абедам у нядзелю 12 ліпеня.

А 10-ай раніцы ў БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта пачалася Сьв. Літургія, якую служыў Уладыка Мікалай, а. Міхаіл і паддыяканы Р. Цялеш і Э. Барановіч. Хор, узмоцнены добрымі галасамі сп. сп. Тацяны й Васіля Плескачоў ды Веры й Мікалая Артонаў з Дэтройту, дадаваў Багаслужбе ўрачыстасьці. Ня гледзячы на гарачае надвор'е й летні час адпачынку, людзі прыехалі з бліжэйшых і далейшых асяродкаў Канады й ЗША.

На Паніхідзе, якая наступіла беспасярэдня пасьля Літургіі, бел-чырвона-белы сьцяг перацягнуты кірам сьхіліўся ў руках варты радных Канадзкага Сэктару Рады БНР. Вернікі з нацыянальнымі сьцяжкамі з крэпай на грудзях і запаленымі сьвечкамі ў руках выпаўнялі царкву.

У ўрачыста прыбранай залі БРГЦ чакалі бельня сталы з памінкавым абедам. Зь вялікага патрэту на франтовай сьцяне ў сьлед за намі хадзілі адухоўленыя вочы Сьв. Пам. Прэзыдэнта Рады БНР Міколы Абрамчыка. Пад патрэтам на століку разьвіваліся ў кветкі пучкі чырвоных, ружовых і белых рожаў прынесеных з тых кустоў, на якія ня раз глядзелі Ягоныя, сяньня навек закрытыя, вочы. На правай сьцяне перадавыя бачыны „Бацькаўшчыны" й „Беларуса" расказвалі — адна пра пяцідзесяцігодзьдзе, другая пра сьмерць ахвярнага й няўтомнага Змагара за вызвольную беларускую справу.

Памінкавы абед, які адкрыў і вёў старшыня ЗБК, маг. А. Грыцук, пачаўся ўрачыста агульнасьпяванымі малітвамі зь „Вечнаю памяцьцю". Ключавое слова-даклад меў Старшыня Рады БНР др. Вінцэнт Жук-Грышкевіч. Ён дзякаваў ад імя Рады БНР і яе Канадзкага Сэктару за наладжаньне жалобных урачыстасьцяў дзеля ўшанаваньня памяці Старшыні Рады БНР Міколы Абрамчыка. „Урачыстасьці гэтыя — казаў ён — наладжаныя, як відаць, не каб абы зьбіць, а зь вялікім укладам сэрца, і я за гэта асабліва дзякую".

У сваім дакладзе Старшыня Рады БНР расказаў аб жыцьці, дзейнасьці й духовых якасьцях Сьвятой Памяці Прэзыдэнта Міколы Абрамчыка, ад самых яго маладых гадоў да канца. На працягу апошняга амаль паўстагодзьдзя жыцьцёвыя шляхі Нябожчыка й Дакладчыка зьбягаліся часта разам, нітаваліся ў супрацоўніцтве, сяброўстве й перажываньнях. Расказ паказваў нам маладога Міколу Абрамчыка, як настаўніка ў 20-х гадох на Беларусі, які ўжо ў той час выконваў надзвычай важную ролю ў палітычным беларускім вызвольным руху. Ён тады быў сувязным між двума лідарамі: праф. Усеваладам Ігнатоўскім у Менску й Антонам Луцкевічам у Вільні. За гэтую вось работу польскі ўрад пасьля ўжо, як Мікола Абрамчык быў студэнтам у Празе Чэскай, адабраў ад яго польскае грамадзянства, а тым самым зачыніў паварот на Бацькаўшчыну. І так Мікола Абрамчык празь дзьве трацiны свайго жыцьця быў палітычным эмігрантам і праз усё сваё дарослае жыцьцё — непахісным, адданым змагаром за беларускую незалежніцкую справу. За гэтую справу Ён аддаў свае здольнасьці, свае прыватныя выгады, сваё прыватнае жыцьцё.

Маючы адукацыю інжынера, усебаковыя здольнасьці, спрыт і маладую энэргію, ён мог-бы недзе ў Амэрыцы рабіць грошы. Замест таго ён у Парыжы ў трыццатых гадох арганізуе „Хаўрусе" беларускіх работнікаў, у Бэрліне ў саракавых — Беларусаў у „Беларускім Камітэце Самапомачы". За нацыянальна-палітычную дзейнасьць гэстапа высяляе яго зь Нямеччыны ў Францыю. Пасьля пераняцьця старшынства ў Радзе БНР у 1943 годзе ад паміраючага Старшыні Рады БНР Васіля Захаркі й пасьля вайны ён прабівае сьцяну ігнарацыі аб беларускай вызвольнай справе ў урадаў заходніх дзяржаваў. Бароніць беларускую эміграцыю перад прымусовай рэпатрыяцыяй, перад выдачай Беларусаў у катнія рукі чырванага акупанта.

Побач дыпляматычных дасягненьняў, якія сяньня мы часта не дацэньваем, прымаючы іх за „грантыд", вялізнай заслугай Міколы Абрамчыка было аднаўленьне Рады БНР на эміграцыі, як цягласьці Рады БНР створанай у 1918 годзе на Бацькаўшчыне. Далейшымі ягонымі заслугамі было стварэньне Парыскага Блёку, у якім Мікола Абрамчык, з 17-ці гадоў яго існаваньня, 15 гад быў старшынём; стварэньне Беларускай Сэкцыі ў Радыё Вызваленьне, якое цяпер называецца Радыем Свабоды; здабыцьцё Беларусам паважнага месца ў Інстытуце Вывучэньня ССР у Мюнхэне; здабыцьцё стыпэндыяў для беларускае студэнцкае моладзі на Лювэнскім Унівэрсытэце ў Бэльгіі. Ня без стараньняў і ўдзелу Прэзыдэнта Міколы Абрамчыка адбылося аднаўленьне БАПЦ і атрыманьне ў Рыме беларускага Япіскапа для Беларусаў каталікоў.

Апрача канкрэтных — намацальных дасягненьняў, якіх гісторыя ніяк забыць ня зможа, бо яны пасунулі беларускую незалежніцкую справу наперад, значэньне й веліч Міколы Абрамчыка заключаецца ў Ягоных духовых вартасьцях свомых для правадыра. Сваёй непахіснай верай, ахвярнасьцяй, вытрываласьцяй і запалам ён быў прыкладам, узьдзейнічаў, падымаў на духу й вёў за сабой беларускае грамадзтва.

Аб высокіх духовых вартясьцях Сьв. Памяці Міколы Абрамчыка гаварыў пасьля й сп. К. Акула. Др. Раіса Жук-Грышкевіч расказала аб пахаваньні і падзеях што адбыліся ў Парыжы на працягу тыдня пасьля сьмерці Прэзыдэнта Абрамчыка.

Ад імя Аддзелу БАЗА ў Дэтройце маг. В. Плескач выразіў глыбокі жаль па страце Святой Памяці Прэзыдэнта Міколы Абрамчыка й веру ў тое, што із сьмерцяй нашага Правадыра не памрэ ідэя, за якую ён змагаўся. Не памрэ, бо пад кіраўніцтвам новага Старшыні мы будзем яе працягваць. Ён прывітаў Старшыню Рады БНР д-ра Вінцэнта Жук-Грышкевіча й жадаў яму посьпехаў у ягоным цяжкім заданьні.

Ад Парахвіяльнае Рады гаварыў сп. Ул. Цялеш. Сп. Мікола Ганько дзякаваў ад ЗБК і ўсіх прысутных Уладыку Мікалаю, айцу Міхаілу, хору й паважаным гасьцям за адслужэньне Літургіі й Паніхіды за супакой душы Старшыні Рады Сьв. Сьв. Пам. Міколы Абрамчыка, дзякаваў усім арганізатарам і ўдзельнікам памінкаў.

Сумна-ўзьнёслым „Сьпі пад курганам герояў... твой мы працягваем шлях" закончылася жалобная ўрачыстасьць.

Раіса Жук-Грышкевіч

РУЙНАВАНЬНЕ БЕЛАРУСКАЕ ГІСТОРЫІ

„Замак Гэдыміна ў Лідзе, пабудаваны ў 1323 годзе, выкарыстоўваецца будаўнічым трэстам як спартыўная пляцоўка, а гэта вядзе да таго, што сьцены замку паступова асыпаюцца, культурны пласт унутры яго парушаецца. Руіны старажытнага замку ў Крэве (Смаргонскі раён) таксама не дагледжаныя, і мясцовыя жыхары нярэдка выкарыстоўваюць цэглу са сьцен для сваіх патрэб.

„У Мсьціслаўлі знаходзіцца касьцёл, пабудаваны ў 1654 годзе. З кожным днём ён разбураецца ўсё больш, а разам зь ім гіне цудоўны насценны жывапіс XVII стагодзьдзя — адзіны, бадай, у Беларусі помнік манумэнтальнага жывапісу гэтага пэрыяду". („Зьвязда", 1. 7. 1970).

ГОРАД ЛЬВА, А НЕ КНЯЗЁЎНЫ ЛІДЫ

Паводле прачулых балядаў Менск заснаваў волат Менеск, Магілеў — атаман Магіла, а Ліду князёўна Ліда, хоць, між іншым, няма ў сынодыках нашых продкаў гэтага жаночага імя, якое паходзіць ад старажытнае дзяржавы Лідзіі. У запраўднасьці назоў гораду Ліды ў літаральным перакладзе зь літоўскае мовы тое-ж самае, што Ляды, якіх бязь ліку на Беларусі. Аднак калі паэтам даравальны прыгожы домысел, дык ад навукоўцаў патрабуецца дакладнасьці. Таму зьдзіўляе, чаму А. Багдановіч і П. Сідараў у сваёй кніжцы „Гарады Беларусі", выдадзенай у 1967 годзе ў Менску, сьцьвярджаюць, што Ліда ўпяршыню згадваецца ў гістарычных крыніцах у 1796 годзе. А ня ў 1180-м ці на 616 год раней? Прынамся, архэалёг Фрыда Гурэвіч, якая 15 год таму часткова дасьледавала культурны пласт тутэйшага замчышча, таксама сьледам за хронікамі аднесла яго да 12 стагодзьдзя.

Калі вы ідучы па адной з цэнтральных вуліц сучаснае Ліды, што мела некалі назоў Сувальскае, а цяпер Савецкае, дойдзеце да ейнага канца, дык бяз сумлеву зьдзівіцеся. Ня выпадкова лідзяне называюць гэтую вуліцу яшчэ Індустрыяльнай, бо на ёй знаходзіцца і завод сельскагаспадарскіх машын, і ТЭЦ і шмат іншых прамысловых прадпрыемстваў, адзначных для нашага 20 стагодзьдзя, а раптам перад вашымі вачыма ўстануць суворыя муры грознага старажытнага замку, які з трох бакоў абмывае рэчка Лідзейка, што, прабегшы адсюль колькі дзесяткаў кілямэтраў, упливае ў раку Дзітву, паблізу ад ейнага ўтоку ў Нёман.

Пабудаваны гэты замак у 1323-25-х гадох па загаду князя Гэдыміна, які, дарэчы, паводля сьпісу летапісаў Пагодзінскага зборy, ніблі зьяўляецца славянінам. Будавалі яго з буйных камянёў з дадаткам цэглы палонныя валыняне пад наглядам кіеўскіх майстроў і, магчыма, з гэтае прычыны М. Кацар і У. Чантурыя ў сваіх вядомых працах па гісторыі архітэктуры Беларусі ўгледзілі ў ім уплывы украінскае архітэктуры, уважаючы яго навет за копію Луцкага замку на Валыні, а між тым апошні пабудаваны ў 1383 годзе, або на 60 год пазьней.

У пляне Лідзкі замак бадай квадратовы, разьмешчаны ён на штучным узгорку вышынёй да 8 мэтраў, таўшчыня ягоных муроў да 4 мэтраў пры вышыні ў 12. Калісьці ён меў і дзьве вежы з трымя ярусамі байніцаў кажная. Суворы гатыцкі стыль з паасобнымі элемэнтамі ня менш строгага раманскага, пазбаўлены ў ім ня ў прыклад Мірскаму й Нясьвіскаму замкам усялякіх дэкаратыўных аздобаў. Лідзкі замак, як і ўсе першыя замкі на Беларусі, меў вылучна вайсковае прызначэньне, якое на працягу свае баявое гісторыі з гонарам апраўдаў.

Маўчаць, нібы крывёю набраклыя муры, але шмат чаго яны бачылі. У 1384 годзе Лідзкім замкам пасьля доўгае аблогі ды толькі ўжо ў напоўразбураным стане авалодалі Немцы крыжакі, але затое ў 1394-м, пры другім сваім нападзе, яны панесьлі пад ім вялікія страты й адыйшлі. За тыя-ж часы паліў Ліду Смаленскі князь Юры, але ейны замак ня перамог. У 1439-м князь Сьвідрыгайла спаліў горад, які знаходзіўся ў сярэдзіне абаронная валу, а замак яму не паддаўся. У 1505-м ад замку былі адкінуты ладне патрапаныя Татары хана Койдана. У 1655-м Расейцы на чале з князем Хаванскім узялі замак. У 1710-м яго захапілі Шведы, спрычыніўшы яму зноў вялікую шкоду. У часе паўстаньня 1831-га году пад мурамі замку дастаў перамогу над Расейцамі аддзел Хлапкоўскага, захапіўшы шмат палонных. Але-ж найбольшае разбурэньне замак дастаў за часоў Першае сусьветнае вайны, для гарматаў якое ён, як вайсковае ўмацаваньне, ужо зьяўляўся ўстарэлым. Тады й зьнiклі ягоныя дзьве вежы.

І гэтак скрозь — упартае змаганьне зь незьлічонымі ворагамі краіны. Ня выпадкова гэрбам старое Ліды, паводле ўдзячнае каралеўскае прывілеі, стаўся леў. І калі глядзіш на ейны слаўны замак, адразу згадваецца, нібы із срэбра адлітаваныя радкі зь „Мешка, князь Навагрудзкі" Адама Міцкевіча ў высокамастацкім перакладзе Уладзімера Караткевіча:

У табар прыходзяць ашмянцы —
на плечах доўгія дзіды,
З шаблямі слонімцы валяць,
і меткія лучнікі зь Ліды...

Ня менш напружаным было й нутранае жыцьцё замку, адбіваючы ў сабе жыцьцё ўсяе краіны. Як сьветчыць П. Бацюшкаў у сваёй працы „Беларусь і Літва", у 1380 годзе Ягайла падараваў Лідзкі замак свайму ўлюбленцу Вайдылу, а ўжо ў наступным годзе Кейстут адабраў яго й павесіў Вайдылу за ягоную прыхільнасьць да крыжакоў. У гэтым замку, у прысутнасьці адмысловага пасланьніка папы Мартына Пятага, адбываліся перамовы Рэчы Паспалітае з Крыжацкім Ордэнам, але бяз дадатных вынікаў. Тут у 15 стагодзьдзі, паводля хронікі Быхаўца, нейкі час жылі выдаленыя з Кічкапскае арды ханы Тахтамыш і Хаджы-Гірэй, карыстаючыся з уласьцівае Літве гасьцiннасьці да выгнанцаў. Аб усім гэтым апавядаў таксама тутэйшы багаты архіў, які ў часе Паўночнае вайны быў захоплены Расейцамі і вывезены ў Смаленск, дзе згарэў у вайну 1812 году.

Здавалася-б трэба ганарыцца й беражна ахоўваць Лідзкі замак, які зьяўляецца архітэктурным скарбам і манумэнтальным сьветкам гэраічнае гісторыі Ліды, Панямоньня й усяе Беларусі. А ў запраўднасьці, як піша А. Белавусаў у сваім артыкуле „Пра Мірскі замак, альпіністаў і залатыя россыпі", зьмешчаным у часапісе „Неман" за леташні кастрычнік: „На тэрыторыі замку Гэдыміна — аднаго з самых старых на Беларусі помнікаў гісторыі і архітэктуры — хтосьці стварыў стадыён. Пралом ў сьцяне, які стаўся на месцы разбуранае вежы, быў акуратна закладзены звычайнай сілікатнай цэглай — відаць дзеля таго, каб у часе матчаў спрытныя хлапчукі ня праходзілі дармова".

На пытаньне аўтара ў Лідзкім краязнаўчым музэі, хто дазволіў гэткі глум з каштоўнага помніка культуры, яму адказалі: „Які там дазвол... Узялі й пабудавалі. Хацелі яшчэ бульдозэрам выраўняць плошчу. Ледзь толькі пераканалі, што гэта зьнішчыць культурны пласт. Сьмяюцца — які там пласт, гэта-ж сьмецьце".

І далей А. Белавусаў даволі зьедліва зазначае: „А можа зусім разумна тое, што прапануюць некаторыя бацькі гораду: „Рваніць к чортавай мацеры, а на ягоным месцы Дом Культуры на 500 месцаў — каб сучасна, шкло й бэтон, як у самай Гродні".

Свой добры артыкул А. Белавусаў канчае словамі: „Калі мы выхаваем у самых сябе пачуцьцё любові да прыгажосьці, пачуцьцё пашаны да гісторыі свайго народу, калі мы навучымся захапляцца гармоніяй цудоўных твораў старажытных дойлідаў, дык відаць не спатрэбацца адмысловыя артыкулы ў крымінальным кадэксе, накіраваныя на абарону прыгажосьці, на абарону нашага мінулага". Трэба дадаць што выхаваньне гэткага згубленага за савецкія часы пачуцьця патрабуе даволі значнага часу на працягу якога каб ня зьнікі бязь сьледу апошнія цудам ацалелыя помнікі культуры на Беларусі. Таму вельмі прыемна, што Лідзкі замак ужо ўзяты пад дзяржаўную ахову, а значыцца ўжо знаходзіцца пад абаронай адпаведных артыкулаў кагадзе прыгаданага кадэксу. Нашае пакаленьне мусіць атрымаўшы ў спадчыну ад папярэдніх яму абавязкова данесьці да наступных гэты выдатны помнік архітэктуры й гісторыі, які сымбалізаваў сабой магутны леў.

Юрка Віцьбіч

ЗЬ БЕЛАРУСКАГА САВЕЦКАГА ДРУКУ

ДОЛЯ Й НЯДОЛЯ РОДНАГА ДРУКАВАНАГА СЛОВА

„У красавіку ў газэце „Літаратура і Мастацтва" было надрукавана пісьмо Вольгі Булатавай, якая служыць на Паміры на гідрамэтэастанцыі. Скардзілася жанчына, што нярэгулярна атрымлівае „Літаратуру і Мастацтва". Відаць, пісала яна, на сартыроўцы працуюць няўважлівыя людзі. „Каб яны ведалі, зь якой прагнасьцю мы тут чакаем весточку з роднай зямлі!" Вось так трэба любіць сваю родную старонку, не забываць пра яе, ня цурацца, выпісваць сае выданьні хоць на край сьвету. Я расчуліўся ад яе пісьма і паслаў ёй вялікую пасылку кніг беларускіх пісьменьнікаў. Каб вы ведалі, таварышы, якое залатое пісьмо яна прыслала, як дзякавала... Пра сябе расказала, пра сваю работу...

А мы жывем тут, усяго ў нас тут хапае чытаць, а мы ня цікавімся. Праз кнігу мы можам і павінны выхоўваць любоў да родных мясьцін, да сваёй Радзімы. Праз кнігу мы мацней за ўсё можам фармаваць сьветапогляд моладзі.

Упяршыню за ўсю гісторыю Беларусі выдаецца ў нас БелСЭ (Беларуская Савецкая Энцыклапэдыя — Рэд.). Тыраж — дваццаць тысяч экзэмпляраў. А я чуў сёньня на гэтай сустрэчы, што ў нас адных бібліятэк больш за дваццаць тысяч! А колькі школ, колькі інтэлігенцыі... Сорамна! Эстонія мае ўсяго каля міліёну жыхароў, а энцыклапэдыю выпускае тыражом 75 тысяч экзэмпляраў. Не павінны спакойна адносіцца да гэтага факту бібліятэкары. Прапаганда БелСЭ — гэта прапаганда беларускай літаратуры, культуры, мастацтва, навукі і бібліятэкары павінны яе прапагандаваць" (З прамовы пісьменьніка Янкі Скрыгана на навукова-практычнай канфэрэнцыі бібліятэкараў БССР, што адбылася ў пачатку ліпеня сёлета ў Менску. „Літаратура і Мастацтва", 10. VIII. 1970).

ВАЛАСАЦІКІ НА ГАРАДОХ БЕЛАРУСІ

„Нядаўна на Савецкай вуліцы ў Гомелі, насупраць Цэнтральнага паштамту, я наглядаў такую сцэну. Да двух юнакоў, у якіх нястрыжаныя космы віселі па каўнярох, падышлі хлопец і дзяўчына. У яго капа нячэсаных валасоў, чаравікі на тоненькіх абцасах. У руцэ транзістар, уключаны на ўсю моц. Дзяўчына ў пярэстай сукенцы з начэпленымі бліскучымі бляшкамі. Ярка падведзеныя вочы й вусны. Хлапец абшчаперыў сяброўку.

„— Ало, мальчыкі! Прашвырнемся да Сожа на пляж...

„— Псіх, — адказаў яму высокі канапаты юнак зь нястрыжанай грывай. — Які Сож? Лепш зойдзем у кабак — у жывяце нешта пабульквае...

„„Кабаком', як я здагадаўся, яны называлі рэстаран.

„Людзі на вуліцы зьдзіўлена азіраліся. Але шумную кампанію, відаць, гэта не бянтэжыла. Наадварот, як я заўважыў, яны ганарыліся, што зьвяртаюць на сябе ўвагу, а дзяўчына, на плечы якой усё яшчэ налягаў хлапец, пыхліва паглядала вакол сябе. Здавалася, позірк яе гаварыў: „Што вы разумееце ў модзе! Вось стаім і гутарым, і адразу відаць, што мы — сучасная моладзь. Захочам — „прашвырнемся" на пляж, або засядзем у любым рэстаране"... (Альбін Маеўскі, заслужаны настаўнік БССР. „Літаратура й Мастацтва", 31. VIII. 1970).

МЭХАНІЗМ РУСЫФІКАЦЫІ

„У вёсцы Чапаеўка Ельскага раёну жыве грамадзянін Жураўскі. Нарадзіўся ён у 1905 годзе. Паводле звычкі таго часу, сьвятар памачыў нованароджанага ў купелі і прысвоіў яму імя Якуб. І да жыцьця чалавек Якубам да сяньняшніх дзён, каб не вайна. У часы ліхалецьця былі згубленыя дакумэнты. Калі-ж іх аднавілі, то аказалася, што нечыя левая ці правая рука запісала чалавека ўжо не Якубем, а Якавам.

„Здавалася, нічога асаблівага не адбылося. Так доўгі час думаў і сам Жураўскі. Але калі вырасьлі дзеці, выявілася ўся неверагоднасьць становішча. Дачка Таня аказалася па бацьку Якубаўнай, а сын Васіль — Якаўлевічам. Нібыта ў іх бацька не адзін. Дый сам чалавек ня можа разабрацца, хто-ж ён — ці Якуб, ці Якаў? Суседзі Якубам завуць, а ў дакумэнтах — Якаў. І вось вырашыў чалавек дабіцца сваіх якубаўскіх правоў.

„У загсе яму паспачувалі й напісалі адпаведную паперку, якую неабходна заверыць у райвыканкоме. У Ельскім райвыканкоме сказалі, што гэтага зрабіць нельга. Пракурор раёну сказаў, што райвыканком забавязаны зрабіць усё неабходнае. У райвыканкоме сказалі тое-ж, што й першы раз. У народным судзе заявы ня прынялі й сказалі, што райвыканком павінен усё зрабіць бяз суда. У райвыканкоме сказалі... Вось чалавек і цяпер ходзіць ад установы да ўстановы, так і ня ведаючы, хто ён — Якуб ці Якаў". („ВОЖЫК" № 9, травень, 1970).

НОВАЯ ГРАМАТЫКА ДЛЯ МАЛЕНЬКІХ

„У мінулым навучальным годзе ўсе першыя клясы школаў рэспублікі перайшлі на новыя праграмы. У трох чвэрці пяршаклясьнікі школаў зь беларускай мовай навучаньня пачалі вывучаць родную мову па новым падручніку (А. К. Севярнёва, Л. П. Падгайскі. Беларуская мова. Падручнік для першае клясы. Выдавецтва „Народная асьвета". Менск, 1969, тыраж 115 тысяч экз., цана 26 кап.).

„Што-ж у ім новага?

„Раней навучаньне мовы ў пачатковых клясах зводзілася галоўным чынам да пэўнага назапашваньня моўных фактаў і практычных навыкаў. За чатыры гады дзеці павінны былі навучыцца пісаць, бегла чытаць, атрымаць некаторыя зьвесткі па артаграфіі.

„Новыя праграмы больш цесна зьвязваюць заняткі мовай з разьвіцьцём назіральнасьці, з уменьнем лягічна развожаць, ясна выказваць свае ўражаньні, думкі, пачуцьці. Падручнік якраз і напісаны ў адпаведнасьці з новай праграмай.

„Наагул, у пачатковых клясах паводле навучальнага пляну на вывучэньне мовы адводзіцца амаль палавіна часу. Веданьне гэтага прадмету судзейнічае выхаваньню творчага мысьленьня, разьвіцьцю пазнавальных здольнасьцяў, расшырэньню жыцьцёвага кругагляду. У падручніку даюцца ў даступнай для дзяцей сямігадовага ўзросту форме зьвесткі з лексікі, артаграфіі, марфалёгіі й сынтаксісу. Вывучэньне мовы з розных бакоў можа быць забясьпечана праз вывучэньне сказу як асноўнай адзінкі мовы.

„Аўтары ‚Беларускай мовы' прыводзяць практыкаваньні, якія дапамагаюць выдзяляць сказ, складаць сказы па малюнку і пытаньнях, знаходзіць і падкрэсьліваць у сказе неабходныя словы". („Зьвязда", 27. 6. 1970).

ЯК „БУДУЕЦЦА" КАМУНІЗМ

„Вескантрольнасьць з боку кіраўнікоў Дзяржынскага мэханічнага заводу парадзіла яшчэ адну непажаданую зьяву — кепскую працоўную дысцыпліну. Мы на свае ўласныя вочы бачылі, як у разгар рабочага дня пяць маладых хлапцоў, сьцінуўшы сарочкі, загаралі на тэрыторыі заводу. Група іншых рабочых газартна рэзалася ў даміно, хоць абедзенны перапынак даўно скончыўся.

„Якое-ж было нашае зьдзіўленьне, калі мы, заглянуўшы ў бухгальтарскія кнігі, убачылі, што сярэдняя норма выпрацоўкі на заводзе складае 180 працэнтаў, а ў некаторых рабочых яна ў два й навет у тры разы большая!" („ЗЬВЯЗДА", 32.6.70).

РЭЛІГІЙНАЯ МОЛАДЗЬ

„Абаронцы рэлігіі галоўную стаўку робяць ня столькі на розум, колькі на эмоцыі, пачуцьці моладзі.

„Спэкуляцыя рэлігійнікаў на сацыяльна - маральных пытаньнях знаходзіць водгук у сьвядомасьці некаторай часткі моладзі. Адсюль і ўплыў на яе рэлігійных традыцыяў і абрадаў. Па Гарадзенскай вобласьці за 1968 год у хрышчэньні дзяцей прыймалі ўдзел 14.035 маладых людзей. Невыпадкова адзін з каталіцкіх сьвяшчэньнікаў у гутарцы заявіў: ‚Нам ня так важна адпець памерлага, колькі ахрысьціць народжанага або павянчаць маладых, бо гэтым мы прыцягваем у касьцёл маладыя сем'і'.

„Паводля даных канкрэтных сацыялягічных дасьледваньняў, сярод 2,164 абсьледаваных маладых людзей ва ўзросьце 14-28 гадоў веруючых прыкладна 6 працэнтаў. І большасьць зь іх лічыць, што рэлігія робіць чалавека высакародным. Насыцярожвае й той факт, што даволі значная група моладзі (13% усіх абсьледаваных) ня мае ясных уяўленьняў і ня можа вызначыць сваёй пазыцыі ў адносінах да рэлігіі". („Чырвоная зьмена", 5. VII. 1970).

ЗА КУЛІСАМІ САВЕЦКАЕ СТАТЫСТЫКІ

„У Красьненскай школе рабочае моладзі былі фіктыўныя вучні, гэтым фіктыўным вучням ставілі фіктыўныя адзнакі, а настаўнікі атрымлівалі фіктыўную зарплату... Гэта-ж трэба: з восемдзесяці двух навучэнцаў на заняткі прыходзіла 14-15 чалавек. (Для таго-ж, каб існавала школа рабочай моладзі, а, значыць, і дырэктар, неабходна, каб было ня менш 80 навучэнцаў). Вось і напісвалі няісную чых вучняў". („Вожык" № 10, травень, 1970 г.).

ПА ДЫПЛЁМ ІНЖЫНЕРА ... У КАЗАХСТАН

„Шматлюдна ў Беларускім палітэхнічным інстытуце. Першакурсьнікі ўсхваляваныя — яны павінны здабыць права на працяг навукі ў інстытуце. Але ня менш за іх хвалююцца й студэнты пятага курсу — выпускнікі. Тут справа ў дыплёмах, аб выніках пяцігадовага навучаньня ў інстытуце, аб здабыцьці права стацца інжынерам. Вось з гэтым пытаньнем — быць ці ня быць — зьвязаныя ўсе клопаты студэнтаў. Да іх далучыўся яшчэ адзін клопат — падрыхтоўка да працоўнага студэнцкага лета. Як і летась і як 10 год таму, сёлета шмат студэнтаў паедзе туды, дзе на іх чакаюць працоўныя справы.

„Для беларускіх студэнтаў палітэхнікі традыцыйным месцам працы сталася Уральская вобласьць Казахскай ССР. Тут яны былі піянерамі асваеньня цаліны ад імя беларускіх студэнтаў-камсамольцаў... Студэнтамі беларускага палітэхнічнага інстытуту летась выканана тут працаў на 3 міліёны 600 тысячаў рублёў". („Советская Белоруссия". 27. 6. 70).

ЗБОЖЖА — ДЗЯРЖАВЕ

„Па саюзных рэспубліках уносіцца прапанова ўстанавіць штогадовы цьвёрды плян дзяржаўных закупак збожжа на 1971-1975 гады ў наступных аб'ёмах:

	(тыс. тон)
РСФСР	36.200
Украінская ССР	11.100
Беларуская ССР	500
Літоўская ССР	160
Лацьвійская ССР	135

(„Зьвязда", 3. 7. 70).

САМАВОЛЬНЫЯ ЗВАЛЬНЕНЬНІ З ПРАЦЫ

„Савецкае працоўнае заканадаўства строга ахоўвае работнікаў і службоўцаў ад незаконнага звальненьня з працы. Адміністрацыя можа звольніць работніка толькі з ягонае собскае ініцыятывы пры наяўнасьці вельмі абмежаных прычынаў ці з згодаю мясцовага камітэту прафсаюзу.

„Не зважаючы на гэта, ёсьць шмат выпадкаў, калі адміністрацыя звальняе работнікаў і службоўцаў, ня ўзгодніўшы гэтага зь мясцовымі прафсаюзнымі арганізацыямі.

„У Берасьцейскай вобласьці гэткія звальненьні складаюць 21%, а ў Віцебскай навет 44,8% ад агульнага ліку звольненых з працы з ініцыятывы адміністрацыі". („Советская Белоруссия", 30. 6. 70).

БРАТЫ СЛАВАКІ НАМ СПАЧУВАЮЦЬ

Славацкая тыднёвая газэта „Словак в Амэрыке", што выходзіць ад 1889 году ў горадзе Мідлтаун у Пэнсыльвэніі, зьмясьціла ў нумары за 15 ліпеня шчыра спачувальны нам артыкул „Вялікія страты братоў Беларусаў" з нагоды сьмерці Прэзыдэнта Рады БНР Міколы Абрамчыка й Архіяпіскапа БАПЦ Васіля. Артыкул ёсьць выявам узаправуды шчырае да нас прыязьні братняга Славацкага народу, а затым перадрукоўваем яго ніжэй у беларускім перакладзе з пачуцьцём глыбокае ўдзячнасьці Братом Славакам за іхнае шчырае спачуваньне.

— Рэдакцыя

***

Зь беларускіх колаў даведваемся пра сумную справу: Братні беларускі экзыль страціў сваіх Прэзыдэнта Міколу Абрамчыка і Архіяпіскапа незалежнай беларускай праваслаўнай царквы Васіля Тамашчыка.

Абедзьве постаці былі высока паважаныя, а вакол іх гуртаваліся вольныя Беларусы, мэтаю якіх была незалежная Беларусь. Абодвы яны былі вялікімі сынамі братняга беларускага народу, што падрыхтавалі й падпісалі свайго часу пагадненьне ад імя свабоднага беларускага ўраду із Славацкай народнай радай за мяжой.

Із славацкага боку падрыхтоўваў гэнае пагадненьне цяперашні выдавец „Славака ў Амэрыцы", які добра пазнаў так прэзыдэнта Абрамчыка, як і Архіяпіскапа Васіля. З апошнім доўгія гады супрацоўнічаў, пры чым заіснавала між імі й асабістая прыязьнь. Між экзыльнымі згуртаваньнямі на нямецкай зямлі, а пасьля і тут у Амэрыцы браты Беларусы заўсёды баранілі славацкія інтарэсы. А ў ліку гэных беларускіх прыяцеляў быў Архіяпіскап Васіль, які пры дасягненьні сваёй вялікай мэты галавы незалежнай беларускай праваслаўнай царквы быў заявіўшы, — а славацкі друк гэта ўвекавечыў, — што ягоным узорам як Хрыстовага слугі ёсьць і застанецца славацкі мучанік-Прэзыдэнт Др. Язэп Тыso.

Братом Беларусам выказваем глыбокае спачуваньне з прычыны вялікіх стратаў у васобах іхных выдатных сыноў, а як змагароў за іхную незалежнасьць бяром і мы сабе за ўзор.

Вечная ім памяць і ў славацкім народзе".

ПАМІНКІ ПА ПРЭЗЫДЭНТУ АБРАМЧЫКУ І УЛАДЫКУ ВАСІЛЮ У АЎСТРАЛІІ

26 ліпеня ў Мэльбурне адбылася жалобная акадэмія-памінкі, прысьвечаная нядаўна памерлым Прэзыдэнту Рады БНР Міколу Абрамчыку й Архіяпіскапу БАПЦ Уладыку Васілю. Акадэмію ладзіў падсэктар Рады БНР у Мэльбурне ў ведамай Беларусам залі на Футскрэй.

На стале, засланым беларускай посьцілкай і пакрытым беларускім сьцягам, у зелені й кветках стаяў партрэт Міколы Абрамчыка і вялікая фатаграфія Уладыкі Васіля з Прэзыдэнтам ЗША Рычардам Ніксанам. Побач ляжалі нумары „Бацькаўшчыны" й „Беларуса" з фатаграфіямі абодвых памерлых ды фатаграфіяй Уладыкі Васіля, зробленай у часе ягонага побыту ў Аўстраліі. Пры сцэне, удэкараванай зеленьню, стаялі беларускі й аўстралійскі сьцягі. Тым, што ўваходзілі ў залю, сп-ння У. Нікан прыколвала беларускія сьцяжкі, пакрытыя жалобнай крэпай.

Акадэмію адчыніў старшыня Аўстралійскага Сэктару Рады БНР сп. М. С. Рэфэрат-Успаміны пра Прэзыдэнта Абрамчыка прачытаў радны М. Нікан. Аналізуючы жыцьцё Памерлага, гэтак моцна зьвязанае зь беларускай эміграцыяй і еймымі дасягненьнямі, асабліва на вонкавым адрэзку, прамоўца даўжэй затрымаўся над пытаньнем легальнасьці Рады БНР, тэстамэнтавых паўнамоцтваў Прэзыдэнта і сяньняшняй сытуацыяй што да старшынства-прадстаўніцтва Рады БНР згодна з пастановаю апошняе Сэсіі Рады.

Успамінамі пра Архіяпіскапа Васіля, а раней пра Інж. Уладзімера Тамашчыка падзяліўся радны М. С., падчыркваючы ягоную асобу, як чалавека, грамадзкага дзеяча і аднаго з галоўных творцаў і кіраўнікоў аднолеглай Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы.

У далейшым успаміны папоўніў радны П. Мікуліч, сп-ня Е. Яцкевіч і радны М. Нікан. Хвілінаю цішыні была ўшанавана сьветлая памяць Прэзыдэнта М. Абрамчыка й Архіяпіскапа Васіля. Акадэмію зачыніў старшыня Сэктару, запрашаючы ўсіх прысутных на памінкі па памерлых у ягоным прыватным доме.

Памінкі разгарнуліся як быццам у працяг Акадэміі. У гутарках за сталамі прысутныя ўспаміналі абодвых змагароў ды абмяркоўвалі далейшыя магчымасьці нашага эміграцыйнага жыцьця. Прысутныя таксама выслухалі з магнітафоннай стужкі апошнюю гутарку Архіяпіскапа Васіля, калі ён быў у Мэльбурне, ды ягонае багаславенства ўсім Беларусам Аўстраліі.

На заканчэньне хочацца дадаць, што нам трэба яшчэ доўга працаваць, каб умець ацаніць шырэйшым колам і аддаць належную пашану нашым праваадырам-змагаром, што жыцьцё сваё прысьвяцілі дзеля дабра іншых, дзеля дабра ўсяе беларускае справы.

М. Н.

ПАМЯЦІ ВЯЛІКІХ БЕЛАРУСАЎ

У нядзелю 19 ліпеня, адразу пасьля Божае Службы ў БАПЦарквe Жыровіцкае Божае Маці ў Кліўлендзе, Уладыка Андрэй у суслужэньні дыяканаў а. Калістрата й а. Міхася адслужыў Паніхіду адначасна за абодвых змагароў за незалежнасьць Беларусі — Прэзыдэнта Рады БНР Міколу Абрамчыка й Архіяпіскапа БАПЦ Васіля.

Перад Паніхідай Уладыка Андрэй у сваім грунтоўным казаньні прачула гаварыў аб вельмі цяжкім жыцьці й працы як Архіяпіскапа Васіля, гэтак і Прэзыдэнта Абрамчыка. У часе Паніхіды, гэтак як і падчас першае Паніхіды, сябра Рады БНР А. Стрэчань трымаў пасярод царквы беларускі бел-чырвона-белы сьцяг, перакрыжаваны чорнаю жалобнаю крэпаю, а ўсе іншыя сябры Рады БНР — Д-р Я. Сажыч, В. Семянчук, Я. Бруцкі, Я. Лукашэвіч і Ю. Гасьцееў — асыставалі з абодвых бакоў сьцягу. Царкоўны хор пад кіраўніцтвам К. Кіслага вельмі прачула пяяў жалобныя песьні, у часе якіх сьцяг нізка пахіляўся, а ўсе прысутныя стаялі на каленях.

Пасьля Паніхіды ў залі пад царквой адбыўся жалобны абед, на якім былі й прадстаўнікі іншых нацыянальнасьцяў — Казакаў і Украінцаў. У часе абеду Д-р Я. Сажыч прачытаў кароткі рэфэрат пра дзейнасьць Прэзыдэнта М. Абрамчыка, а старшыня Царкоўнае Рады інж. Я. Бруцкі — адмысловы ліст таксама пра дзейнасьць Прэзыдэнта М. Абрамчыка. Д-р Я. Сажыч заклікаў усіх суродзічаў, каб злажылі свае ахвяры на пакрыцьцё коштаў пахаронаў Прэзыдэнта М. Абрамчыка й на пабудову помніка на ягонай магіле. Адразу-ж быў пушчаны ліст ахвяраваньняў. Зборка грошай праляўжаецца. Незалежна ад гэтага, В. Семянчук прачытаў сьпісак ахвярадаўцаў, а таксама злажыў ім падзяку, што раней ахвяроўвалі на сплату доўгу за апэрацыю й лячэньне ў шпіталі Прэзыдэнта Абрамчыка.

В. Семянчук

ЮБІЛЕЙНАЕ ВЫДАНЬНЕ

У Кліўлендзе, у выдавецтве Згуртаваньня Беларуска-Амэрыканскае Моладзі выйшаў вялікі ілюстраваны альманах зь беларускім народным арнамэнтам на вокладцы, пад заг. „Дваццаць год арганізацыі Беларуска-Амэрыканскае Моладзі". У прыгожа аформленым альманаху больш за 250 здымкаў зь дзейнасьці ЗБАМ у дзялянцы арганізацыйнай, культурна-мастацкай, выдавецкай, спартовай і вонкава-рэпрэзэнтацыйнай. Альманах адчыняецца артыкулам, паангельску й пабеларуску, пра гісторыю арганізацыі. Гэта выдатнае дасягненьне кіраўніцтва й актыву ЗБАМ.

Чытайце, выпісвайце, пашырайце часапіс Беларусаў у Вольным Сьвеце „БЕЛАРУС"

З ПАДАРОЖЖА ВАКОЛ СЬВЕТУ

У эпоху касьмічных лётаў падарожжа вакол сьвету перастае быць сяньня чымсьці нязвычайным. Гэтулькі-ж людзей езьдзіць, лётае вакол сьвету! Але для таго, хто гэткае падарожжа зрабіў, застаецца гэта вельмі важным мамэнтам у ягоным жыцьці. А калі да гэтага далучаюцца яшчэ й своеасаблівыя абставіны, яно набірае надзвычайнае вартасьці. І дзеля гэтага вельмі добра, калі сьлед такога падарожжа нейдзе захаваецца.

У мінулым 1969 годзе ўдалося мне на працягу 75 дзён праляцець вакол сьвету. Для мяне асабіста падзея гэтая нязвычайная. А й для іншых Беларусаў мела яна нейкае значаньне, хоць-бы затым, што гэта было наагул першае гэткае падарожжа для Беларуса на эміграцыі ў паваенныя гады. Дык хоць мінуў ад гэтага часу якраз цэлы год дый сам успамін можа ўжо быць менш актуальны, я змушаны напісаць пра ўсё гэта, тым больш, што былі патрабаваньні й з боку суродзічаў, каб даў нейкую справаздачу із свае вандроўкі, асабліва з наведаньня ў часе яе нашае Бацькаўшчыны.

Галоўнай мэтай падарожжа была спроба наведаньня маёй маці на Бацькаўшчыне, што ўсьцяж дамагалася пабачыць мяне перад сваёй сьмерцяй (82 гады!). Ды якая-ж маці не жадае пабачыць сына!

Наведаць Бацькаўшчыну — лятуценьне бадайшто ўсіх нас на чужыне. Зрэалізаваць-жа гэтае лятуценьне ўдаецца толькі адзінкам шчасьліўцаў, да якіх залічаюся й я. Нам-жа ў Аўстраліі, якая, як кажуць, знаходзіцца на канцы сьвету, рэалізацыя гэтае мэты напаткае яшчэ й на дадатковыя цяжкасьці — фінансавыя.

Плянаваў паехаць даўно. Думку гэтую насіў моўчкі ў сабе шмат год. І аж у 1968 г. пачала яна „дасьпяваць", пачалі „адчыняцца" магчымасьці. Працуючы на адным месцы праз 17 з палавінаю год (ад пераезду ў Аўстралію), у 1969 г. меў атрымаць трохмесячны платны адпачынак. Далучаючы да гэтага адзін месяц нармальнага адпачынку, я меў для выкарыстаньня чатыры месяцы вольнага часу, згары аплачанага. Гэтую нагоду наважыў я выкарыстаць і пачаў рыхтавацца да ад'езду. Не хаваўся ўжо із сваімі плянамі, радзіўся із сябрамі ды із сям'ёю. Сугэсьці іхныя былі, аднак, пераважна адмоўныя. — „Ці пусьцяць на Беларусь", „ды гэтулькі-ж каштуе!", „дык шкада-ж грошай і часу", а галоўнае: „усё-ж можа здарыцца ў дарозе, дык ці варта рызыкаваць?".

Усё-ж зарызыкаваў і не шкадую гэтага. Гэткая нагода магчыма ўжо больш не паўторыцца. Хаця вельмі хацелася-б яшчэ раз наведаць Бацькаўшчыну, але ўжо на даўжэйшы час.

Ужо ў канцы 1968 г. напісаў у Савецкую Амбасаду ў Аўстраліі з просьбай інфармацыі што да атрыманьня візы на ўезд у БССР дзеля наведаньня маці. Праз колькі дзён атрымаў пазытыўны адказ з трымя анкетамі, якія, пазодле інструкцыі, выпаўніў і выслаў маці на Бацькаўшчыну. Праз колькі тыдняў маці зьвярнула мне іх назад, бо мясцовыя ўлады ў БССР ня прынялі гэных анкет. Калі-ж я выслаў анкеты ў Савецкую Амбасаду з просьбай далейшага палагоджаньня справы, атрымаў ад маці тэлеграму: вярнуць ёй анкеты. Як потым высьнілася, мясцовыя ўлады ня ведалі „новых" распараджэньняў у падобных справах. Дык анкеты пайшлі і заставалася толькі чакаць на адказ.

У міжчасе палагодзіў фармальнасьці з атрыманьнем аўстралійскага пашпарту (усяго 3 дні) ды пачаў зьбіраць інфармацыі, патрэбныя дзеля запляванага падарожжа. Дзеля таго, што брат у Канадзе (наведваў нас у Аўстраліі перад колькімі гадамі) прыябяцаў пакрыць частку коштаў падарожжа, калі наведаю адначасна й яго, давялося пастанавіць ляцець ня толькі ў Эўропу, але і ў Амэрыку й гэткім парадкам зрабіць узапраўды „падарожжа вакол сьвету".

Аб далучэньні да нейкае турыстычнае групы, што значна зьменшыла-б кошты, ня было й мовы, бо-ж ня ведама было, калі атрымаю візу ў БССР, а таксама будучы абмежаным часам свайго адпачынку, ня мог зьвязвацца тэрмінамі груповага адлёту й павароту.

Бяручы на ўвагу тое, што цана білету самалётам „вакол сьвету" не залежыць ад ліку пунктаў затрыманьня, а толькі ад адлегласьці, сам апрацаваў свой маршрут, вызначаючы па чарзе месцы і час затрыманьня ў сталіцах дзяржаваў Паўдзённа-Усходняй Азіі, Эўропы ды гарадох ЗША, Канады, на Пацыфіку і ў Новай Зэляндыі.

Засталася яшчэ праблема кірунку лёту: праз Амэрыку ў Эўропу, ці наадварот. Выбраў другую магчымасьць, каб у першую чаргу выкарыстаць галоўнае заданьне — наведаць Бацькаўшчыну яшчэ летам, калі сястра мела свае канікулы.

Свой адпачынак я пачаў у канцы травеня. Атрыманых грошай хапіла на пакрыцьцё коштаў білету і іншых выдаткаў, зьвязаных з падарожжам. Візы ў Польшчу, Чэхаславаччыну, Вугоршчыну, Югаславію, Грэцыю, ЗША й іншыя краі атрымаў на працягу колькіх дзён. Чакаў толькі на візу ў БССР. Чакаў цэлы даўгі чырвень. Сястра на Бацькаўшчыне ня траціла надзеі. Рабіла ўсе магчымыя стараньні. Але чакаць далей ня было ўжо сэнсу. Хіба зусім адмовіцца ад паездкі? Пастанавіў, аднак, ляцець. Перад тым напісаў матцы, што калі-б атрымалі ў міжчасе „запрашэньне" для мяне, што было-б асновай для атрыманьня візы, каб пераслала яго адразу-ж у Варшаву, дзе ў сваякоў плянаваў затрымацца праз даўжэйшы час.

7 ліпеня ўвечары, разьвітаўшыся з жонкай і дзецьмі ды сябрамі, адляцеў у Мэльбурн — „у невядомае". Адляцеў сам і амаль хворы на Гонг-Конг флю, якая мяне схапіла якраз за два дні перад выездам. У галаве быў „лес думак". Галава трашчэла ад гэнага флю, душыў кашаль. Аднак, стараўся „трымацца". Здаецца трымаўся, пакуль не ўвайшоў у самалёт. Як ужо ляцеў над Мэльбурнам, як пачаў адлятаць ад яго, зрабілася сумна.

(Працяг будзе)

М. Н.

Уладзімер Шыманец — Два зубры
Алейны абраз 73 х 60 цм.

НАДЗВЫЧАЙНАЯ ПАТРЭБА

Масква выдала прысуд сьмерці нашаму народу і ўсімі спосабамі імкнецца яго ўжыцьцёвіць. Падставаю да гэтага ёй служа каляніяльнае палажэньне Беларусі, ператворанае Масквою ў стан найгоршае няволі. Пры такім стане Масква адабрала беспасярэдня сабе ад народу нашага добрую трайціну нацыянальнае тэрыторыі ягонай і забараніла нат менаваць яе беларускай. Іншымі часьцямі нашае зямлі падаравала нашых суседзяў. Масква нішча народ наш голадам а галадоўю, нішча высыланьнем на чужыну (на Сібір, у Казахстан і інш.), нішча так званым асушаньнем Палесься, абарачаючы яго ў пескавую пустыню, нішча арыштамі, турмамі й нячуванай у сьвеце нявольніцкаю работаю ў канцэнтрацыйных табарах, нішча й беспасярэднімі забіўствамі.

Побач з гэтым, Масква тарнуе й іншыя спосабы, каб ужыцьцёвіць свой ганебны прысуд. Імі ёсьць нішчэньне нашае мовы, русыфікацыя яе і хвальшаваньне гісторыі нашага народу. Гістарычныя назовы нашых местаў адмяняе на расейскія або хоць-бы іншыя чужыя, абы толькі ня былі нашы, беларускія. Менск ужо „Мінск", Вільня — „Вільнюс", Горадзен — „Гродна", Берасьце — „Брэст", Наваградак — „Навагрудак", Парэчча — „Дзямідаў", Ігуменьне — „Чэрвень" і шмат, шмат іншых. Народу нашаму забаронена зваць свае месты іхным запраўдным назовам. Ні ў водней іншай сваёй „рэспубліцы" Маскалі ня робяць тага, што ў нас.

Мову нашую нішчаць фактычным яе забаронам у школах і прынародных месцах (назовы вуліцаў, урадаў і інш.), спабілі яе ўрадавага ўжываньня. Псуюць нашу мову, русыфікуюць яе маскоўскімі яе „рэформамі" і русыфікацыйнымі слоўнікамі.

У Беларусі, у тым ліку ў БССР забаранілі выдаваць часапісы дзеля дасьледваньня мовы нашага народу і ягонай гісторыі. Бязь іх пад сыстэматычную русыфікацыю мовы й хвальшаваньнем гісторыі нашыя людзі проста зьдзічаюцца ў сябе на Бацькаўшчыне. Ні ў чым іншым, але ў дасьледваньні мовы й гісторыі свайго народу, мы, эміграцыя беларуская, можам змагацца з Масквою і памагчы нашым братом у Бацькаўшчыне. Учыніць гэта можам, выдаючы часапіс, пасьвячаны дасьледваньню беларускае мовы й гісторыі Беларусі. Такі часапіс надзвычайна патрэбны. Мала сказаць, што ён патрэбны, як хлеб. Болей: ён патрэбны, як хлеб галоднаму ў галадоўку. Сорам і ганьба будзе нам, калі мы гэтага ня ўчынім!

Я. Станкевіч

З ЖЫЦЬЦЯ БЕЛАРУСАЎ КЛІЎЛЕНДУ

● 19-га красавіка, у вапошнюю нядзелю Вялікага Посту, Царкоўная Рада БАПЦарквы ладзіла посны абед. Уладыка Андрэй прачытаў даклад пра значаньне посту, а спня Іра Сьмірнова зрабіла мастацкае чытаньне пра пакуты Ісуса Хрыста.

● 10-га травеня парахвія адзначала „Дзень Маткі". Пасьля сьв. Літургіі быў адслужаны Малебен. Пасьля ў царкоўнай залі быў наладжаны абед для ўсіх матак. Уладыка Андрэй прачытаў вельмі цікавы даклад. Былі даручаныя кветкі дзьвюм найстарэйшым маткам: спні М. Каханоўскай, і сп-ні О. Жарыч. Шмат выступала з прывітаньнямі і пажаданьнямі для нашых беларускіх матак.

● 17-га травеня адбыўся перавыбарны сход Беларускага Грамадзкага Цэнтру „Полацак". Старшыня карпарацыі сп. С. Карніловіч адчыніў сход. У прэзыдыюм былі выбраныя сп. Я. Бруцкі — старшыня і сп. Ул. Дунец — сакратар. Пратакол з апошняга сходу і ізь дзейнасьці ды фінансаў прачытаў сп. К. Калоша. Акт Рэвізыйнае Камісіі прачытаў сп. Ул. Дунец. Найбольшыя выдаткі ў мінулым годзе былі за чыстку і паглыбленьне возера ў суме 8 тысяч дал. і купля трактару на суму 1.300 дал. Увесь інвэнтар маемасьці выносіць суму 208 тысяч даляраў. доўг у банку і прыватна — 69 тысяч даляраў. лік нэраўцаў 72 асобы. Сход даў уступаючаму кіраўніцтву абсалютторыюм з падзякаю. У новае кіраўніцтва карпарацыі ўвайшлы: сп. сп. С. Карніловіч — старшыня. А. Міраеўскі — заступнік. В. Палліпскі — сакратар. К. Калоша — скарбнік. П. Мельнік. А. Яраховіч і А. Стрэчынь — сябры. У Рэвізыйную Камісію ўвайшлі: А. Семенчук. А. Кабяк і Я. Каваленка.

● 24-га травеня парахвія БАПЦарквы Жыровіцкае Божае Маці ў Кліўленьдзе ладзіла парахвіяльнае сьвята і 500-ыя ўгодкі Аб'яўленьня Сьвятога й Цудатворнага Абраза Жыровіцкае Божае Маці. У суботу ўвечары была адслужаная Усеначная. У нядзелю а 10-ай гадзіне раніцы была адслужаная сьв. Літургія з крэсным ходам. На гэту ўрачыстасьць прыбыў з Таронта Прасьвяшчэнейшы Уладыка Мікалай з айцом Міхаілам. Таксама былі госьці зь іншых асяродкаў. Пасьля Багаслужбы ў царкоўнай залі адбыўся банкет, дзе было шмат выступаў з прамовамі.

● 7-га чырвеня адбыўся справаздачна-перавыбарны сход кліўлендзкага Аддзелу БАЗА. Уступаючы старшыня Аддзелу сп. С. Полацкі адчыніў сход і запрапанаваў выбраць Прэзыдыюм. У Прэзыдыюм увайшлі сп. Ул. Дунец — старшыня і сп. Ю. Станкевіч — сакратар. Пасьля справаздачаў сход прызнаў уступаючай Управе Аддзелу абсалюторыюм з падзякаю.

Новая Управа Аддзелу была выбраная ў наступным складзе: С. Полацкі — старшыня, Ю. Гасьцееў — заступнік. Ю. Станкевіч — сакратар. А. Яраховіч — скарбнік, Т. Кананчук, Я. Раковіч і А. Стрэчынь —сябры. На гэтым сходзе было прызнана 400 дал. (4 шэры) на выканчэньне залі ў „Полацку".

● 12-га чырвеня адбылося заканчэньне навучальнага школьнага году ў Беларускай Сыботняй Школе. Сабраліся бацькі й вучні, настаўнікі й госьці, каб адзначыць гэты радасны мамэнт, што яшчэ адзін год БСШкола правяла працу і ці мала прынесла карысьці. Пасьля раздачы посьветкаў пасьпяховасьці выступалі з кароткімі прамовамі Уладыка Андрэй кіраўнік школы сп. Ю. Станкевіч. Ул. Дунец. К. Калоша і Старшыня Бацькоўскага Камітэту сп. Я. Раковіч. У прамовах усе падкрэсьлівалі дасягненьні школы. яе вялікае значаньне для нашае ўсяе калёніі. Былі выказваньні, каб за лета падахвоціць яшчэ й тых, што не наведвалі школы, ды тых, што амаль зусім не гавораць пабеларуску. Ёсьць надзея, што наступны год будзе яшчэ больш плённы.

● Ад 15-га да 20-га чырвеня ў цэнтры гораду ў будынку Мэй Кампані адбылася міжнародная выстава народнага мастацтва ды продаж нацыянальных патраваў. Беларуская выстава была адна зь лепшых. Таксама прадана шмат патраваў, а галубцы папалі ў газэту. Былі вялікія абвесткі ў газэтах, а таму выставу наведала шмат людзей. Наладжаньнем беларускае выставы займаліся Беларускае Жаночае Згуртаваньне й Рэспубліканскі Клюб. Акрамя прапагаваньня беларускае справы, выстава дала фінансавы прыбытак.

● 17-га ліпеня арганізацыя „Рух нацыянальнасьцяў" адзначыла Тыдзень Паняволеных Народаў. Адбыўся вялікі мітынг, на якім кажная нацыянальнасьць паняволеная Масквою абвінавачвала захопніка, а судзьдзі ў складзе 7 асобаў судзілі. Абвінавачаньне ад Беларусаў чытаў малады студэнт сп. А. Гасьцееў. Прадстаўніком ад Беларусаў у вышэй упомненую арганізацыю ёсьць сп. Я. Раковіч, які і займаўся сарганізаваньнем беларускае групы на гэты мітынг. Вытрымкі з гэтага мітынгу былі паказаны на тэлевізіі.

● 18-га ліпеня харыстыя і прыяцелі сарганізавалі разьвітальны абед для свайго дырыгента сп. К. Кіслага, які выехаў на 6 тыдняў у Эўропу. Сп. К. Кіслы прабыў у Кліўлендзе 15 гадоў і ніколі не адказваўся ад працы з хорамі, а заўседы ахвотна займаўся у падрыхтоўцы на розныя паездкі і мясцовыя выступы. Таму ўсе харыстыя і лічылі сваім абавязкам зрабіць штосьці перад яго ад'ездам. У „Полацку" у вадноўленай залі сабралася даволі вялікая група людзей. Адміністратар хору і заступнік дырыгента сп. Ул. Літвінка прывітаў прысутных ды паясьніў прычыну гэтае імпрэзы. Сп-ня В. Мельнік ад харыстых даручыла сп. К. Кісламу падарунак (паліто). З прыгодных прамовамі выступалі Дыякан Міхась, сп.сп. Я. Раковіч, Ул. Дунец, Ю. Гасьцееў, С. Карніловіч і П. Мельнік. Сп. К. Кіслы із свайго боку дзякаваў прысутным за такую пашану да яго ды абяцаў, што як вернецца, то і далей будзе працаваць для свае царквы, свае песьні і народу. Пад акардыён сп. Ул. Літвінкі прысутныя сьпявалі песьні ды танцавалі.

● 19-га ліпеня Царкоўная Рада і Сэктар Рады БНР зрабілі памінальны абед па сьвятой памяці Архіяпіскапу Васілю і сьвятой памяці Прэзыдэнту БНР Міколу Абрамчыку. Абедам кіраваў Др. Я. Сажычы, які сказаў і галоўную прамову, прыпамінаючы прысутным пра вялікія заслугі абодвых. З падобнымі прамовамі выступалі Дыякан Міхась, сп. В. Семянчук, сп. Ю. Гасьцееў, сп. Я. Бруцкі і Уладыка Андрэй. Усе прысутныя адсьпявалі жалобны марш „Сьпі пад курганам героя".

У гэты самы дзень увечары Царкоўная Рада сарганізавала разьвітальны пачастунак для сп. К. Кіслага з нагоды яго ад'езду на вакацыі ў Эўропу.

* Ад самага пачатку лета, калі дні пачалі быць цёплыя, у Беларускім Грамадзкім Цэнтры „Полацак" пачаліся ладзіцца маёўкі. Некаторыя пачалі ўжо купацца на праваслаўны Вяліндзень. 2-га жніўня гаспадаром маёўкі было Беларускае Жаночае Згуртаваньне.

Ул. Д.

ПРА СКАРЫНАВЕДНУЮ ПРАЦУ СЫМОНА БРАГІ Ў СССР

У заходняэўрапейскіх кнігарнях і бібліятэках зьявіўся нядаўна ў продажы 24-ты том працаў сэкцыі старажытнарускае літаратуры ленінградзкага аддзелу Акадэміі навукаў СССР. Кніга загалоўленая „Літаратура і грамадзкая думка старажытнае Русі". Адзін з артыкулаў гэтага зборніка належыць пяру праскага гісторыка (нядаўна памерлага) А. Флароўскага, даўгагадовага дасьледніка жыцьця й дзейнасьці беларускага вучонага й першадрукара Францішка Скарыны.

У артыкуле Флароўскага разглядаецца праца пра Скарыну беларускага замежнага скарынаведа Сымона Брагі, што жыве ў Амэрыцы. Праца Сымона Брагі „Доктар Скарына ў Маскве" выйшла ў выдавецтве Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью-Ёрку асобным выданьнем яшчэ ў 1963 годзе. У савецкім беларускім друку пра яе ніхто не адгукнуўся ні дадатна ні адмоўна, хоць кніжка й была высланая сваім часам у АН БССР.

У працы Сымона Брагі разглядаецца, на аснове архіўнага дакумэнту 1553 году, пытаньне падарожжа Францішка Скарыны да Масквы з мэтай пашырэньня там сваіх выданьняў. У Маскве, аднак, дзе панаваў дух дагматызму й недавер да Беларусі-Літвы й Заходу наагул, Скарынавы кнігі былі на загад маскоўскага князя спаленыя, і Скарыну давялося пакінуць Маскоўшчыну. Гэты вялікае біяграфічнае й гістарычнае цікавасьці факт дзеля розных прычынаў быў мала ведамы дасюль навет у навуковай літаратуры, і, як кажа Флароўскі, „гэта робіць асабліва цікавым навейшую працу беларускага дасьледніка Сымона Брагі". „Гісторыя дачыненьняў Скарыны з Масквой, — піша Флароўскі, — увахозіць у сфэру змаганьня маскоўскіх ахоўнікаў прававерʼя з эўрапейскімі новаўвядзеньнямі ў галіне кнігі й царквы ды павінна быць улічаная ў гісторыі маскоўскага духовага жыцьця".

ШТО ЧУВАЦЬ?

Арсень Ліс у манаграфіі пра М. Шчакаціхіна, што выйшла ў 1968 годзе ў выдавецтве „Навука і тэхніка" (тыраж 1500 экз.), гэтак піша пра „Нарысы зь гісторыі беларускага мастацтва", перавыдадзеныя цяпер у Нью-Ёрку ў Навуковым Таварыстве імя Пранцішка Скарыны:

„Салідны фаліянт пад назвай ‚Нарысы зь гісторыі беларускага мастацтва' стаў на кніжныя паліцы вучоных і пісьменьнікаў, грамадзкіх дзеячоў і радавых працаўнікоў у 1928 годзе. Гэта было першае сыстэматызаванае дасьледваньне беларускае мастацкае культуры, пачынаючы ад глыбокае старажытнасьці да канца XVI стагодзьдзя.

„Для сусьветнай навуковай думкі гэта было адкрыцьцё яшчэ аднаго народу праз яго мастацкую творчасьць і гісторыю, выражаную ў гэтай творчасьці.

„Фактамі, яркім аналізам, усім патасам дасьледчыка-творцы Шчакаціхін сьцьвярджаў, што Беларусь і раней мела штосьць цікавае з пункту гледжаньня мастацкага яе разьвіцьця. Вуснамі Шчакаціхіна гаварыла само мастацкае мінулае Беларусі, гаварыла яскрава, пераканаўча, незабыўна".

Царкоўны гімн „Магутны Божа" на кружэлцы ў выкананьні баса Пётры Конюха й хору Жарава. Заходня-нямецкае музычнае выдавецтва „Дойчэ Грамофон Гэзэльшафт" пусьціла ў продаж даўгаграйную кружэлку з праваслаўнымі царкоўнымі песьнямі ў выкананьні шырака ведамага на Захадзе хору Донскіх Казакаў Сяргея Жарава. На кружэлцы насьпяваных ў салёвым і харавым выкананьні каля дзесяцёх песьняў у мовах беларускай, украінскай, расейскай і царкоўнаславянскай. Кружэлка пачынаецца беларускім папулярным рэлігійным гімнам „Магутны Божа", словы якога напісала выдатная беларуская паэтка Натальля Арсеньнева, а музыку — кампазытар Мікола Равенскі. Песьню „Магутны Божа" выканаў, у суправаджэньні хору Жарава, ведамы беларускі сьпявак бас Пётра Конюх.

У Бэлер-Менску адбылася традыцыйная спартовая сустрэча, арганізатарамі якое былі Згуртаваньне Беларуска - Амэрыканскае Моладзі пры актыўным удзеле сп. сп. Янкі Мухі й Рыгора Арцішэнкі. Праграма сустрэчы складалася зь лёгкіх відаў спорту: валейболу, плаваньня, настольнага тэнісу, скаканьня ўдалеч і ўвышкі, кіданьня кулі. Удзел у сёлетніх спаборніцтвах узялі хлапецкія й дзявоцкія валейбольныя каманды з Клійленду, Саўт-Рывэру, Нью-Брансьвіку й Нью-Ёрку ды паасобныя аматары із штатаў Нью-Ёрк, Нью-Джэрзі, Пэнсыльванія, Огаё, а таксама з Канады.

Галоўная частка сёлетніх спаборніцтваў адбылася ў суботу 25 ліпеня. Таго-ж дня на танцавальнай вечарыне была абраная князёўна спорту й Бэлер-Менску. Ёю сталася студэнтка палітычных навукаў Агаёўскага штатнага ўнівэрсытэту Галіна Кананчук. За здабытыя першыя месцы ў кажным відзе спорту былі раздадзеныя прызы — статуэткі зь фігураю спартоўца ды выграваным напісам „Бэлер-Менск, 1970". Іх атрымалі: у кіданьні кулі — Янка Запруднік, у скаканьні ўдалеч — першае месца падзялілі Юрка Арцішэнка й Жорж Патапенка, ў скаканьні ўдалеч сярод дзяўчатаў — Галіна Кажура, у скаканьні ўвышкі — Юрка Арцішэнка й Галіна Кажура, у плаваньні — Тодар Палонскі й Тамара Стагановіч, у настольным тэнісе — Алесь Марціновіч. У валейбольным змаганьні першае месца здабылі хлапецкая каманда з Клійленду й дзявоцкая з Саўт-Рывэру.

Сёлетняя спартовая сустрэча прыцягнула куды больш удзельнікаў, чымся папярэднімі гадамі, асабліва маладых. Гэта, між іншага, яшчэ адна паважная прычына, каб рэсорт Бэлер-Менск устабілізаваць эканамічна й захаваць у беларускіх руках на будучыню.

У Амэрыцы памёр нядаўна дасьледнік беларускае гісторыі й нацыянальнага пытаньня, выкладчык розных унівэрсытэтаў ЗША прафэсар Мікалай Платонавіч Вакар. Прафэсар Вакар — аўтар шырока ведамае ў славянаведным сьвеце манаграфіі ў ангельскай мове „Беларусь: станаўленне нацыі". Кніга выйшла ў 1956 годзе ў выдавецтве Гарвардзкага ўнівэрсытэту. Прафэсару Вакару належыць таксама шэраг артыкулаў на тэмы беларускае гісторыі й нацыянальнае палітыкі савецкае ўлады ў Беларусі, надрукаваных ў розных амэрыканскіх навуковых часапісах і зборніках.

Пра пагляды праф. Вакара на гісторыю Беларусі ў беларускім замежным друку пісалася шмат і даволі крытычна, а ў беларускай савецкай гістарыяграфіі прозьвішча Вакара згадвалася адно мімаходзь. У манаграфіі Я. Грынблата 1968 году „Беларусы" кажацца, прыкладам, што Вакар „выкладае ў новым выданьні старую нацыяналістычную тэорыю", але дэтальнага разгляду ягоных працаў пра гісторыю Беларусі й нацыянальную палітыку Кампартыі гэтак ніхто дасюль у БССР і не зрабіў.

Нядаўна літаратурнае выдавецтва ў Кракаве выпусьціла зборнік рэпартажоў Ежага Лёвэля, супрацоўніка кракаўскае газэты „Жыцьце літэрацке" — „Літаратурнае жыцьцё". Кніга загалоўленая „Польшча, якое ня ведаем". Яна прысьвечаная апісаньню нацыянальных меншасьцяў Польшчы: беларускае, украінскае, гэбрэйскае, славацкае й літоўскае, а таксама польскае меншасьці ў раёне Заользя ў Чэхаславаччыне. Ежы Лёвэль упрашыве ў Польшчы так шырака апісаў праблематыку нацыянальных меншасьцяў. Кніга ягоная, як ён сам піша, гэта спроба пазнаёміць польскага чытача з новымі грамадзкімі зьявамі, вельмі важнымі для нацыянальнага жыцьця й разьвіцьця нацыянальнае ідэі.

Беластоцкая газэта „Ніва", падаючы інфармацыю пра выхад кніжкі Ежага Лёвэля, піша:

„Публікацыя Лёвэля спаўняе папулярызатарскую ролю, адкрываючы, асабліва маладому пакаленьню Польшчы, вочы на той факт, што Беларусы, Літоўцы ці Украінцы жывуць ня толькі за мяжой, але ў Польшчы, можа часта побач іх, у Польшчы, якая зьяўляецца адной айчынай. Але адначасна вывады Лёвэля сьветчаць аб тым, што справай нацыянальных меншасьцяў у Польшчы трэба надалей і больш глыбака займацца".

„Разьвіцьцё сэктаў у праваслаўных грамадах Беласточчыны" завецца артыкул Уладзімера Паўлючука, надрукаваны ў польскім рэлігійным часапісе „Эўгэмэр", у нумары 1/75 за сёлетні год. Аўтар апісвае пэрыяд ад 1920-ых гадоў па 1968 год. Артыкул датычыцца адно да ўсходніх праваслаўных раёнаў Беласточчыны, што не пакрываецца з усім беларускім этнаграфічным прасторам.

Паўлючук разглядае эканамічныя й псыхалягічныя прычыны зьяўленьня сярод праваслаўнага жыхарства Беласточчыны розных сэктаў. Гэтыя сэкты ён дзеліць на дзьве групы: першая баптыстычнага кірунку, тая, што пашырае містычнае вучэньне аб канчальным сьмеце людзкога жыцьця, а другая адвэнтыстычнага характару, што прапаведуе хуткі канец сьвету, пра набліжэньне якога маюць сьветчыць беспарадкі й неспраўядлівасьць у сьвеце.

На аснове дэтальнага аналізу сэктанцкіх групаў Паўлючук сьцьвярджае, што да кажнае сэкты належаць людзі розных сацыяльных групаў, і бедныя й багатыя. Палзел грамадзтва на прыхільнікаў сэктанцтва, атэізму або палітычнае партыі, на думку аўтара, тлумачыцца развалам традыцыйных культурных і маральных вартасьцяў.

Беларуская беластоцкая газэта „Ніва", што паведаміла пра надрукаваньне Паўлючуковага артыкулу ў польскім рэлігійным часапісе „Эўгэмэр", піша: „Артыкул Уладзімера Паўлючука вельмі багаты, ён паказвае на цікавыя працэсы сярод грамадзтва Беласточчыны".

Беларусіка ў прэзыдэнцкіх бібліятэках ЗША. У Задзіночаных Штатах Амэрыкі ёсьць г. зв. прэзыдэнцкія бібліятэкі: бібліятэкі імя Прэзыдэнтаў Рузвэльта, Гувэра, Айзэнгаўэра, Трумана. Цяпер будуюцца бібліятэкі імя Прэзыдэнта Кэнэды ды Прэзыдэнта Джонсана. У гэтых бібліятэках зьбіраецца матар'ял, што дачыненьне да пэрыяду й праблемаў таго часу, у якім дадзеная асоба была Прэзыдэнтам Задзіночаных Штатаў Амэрыкі.

Шмат цікавых матар'ялаў у прэзыдэнцкіх бібліятэках ЗША ёсьць і пра Беларусь, пра дачыненьні таго ці іншага прэзыдэнта да беларускага пытаньня й сувязяў Амэрыкі зь Беларусяй. Гэтак у бібліятэцы імя Трумана ў горадзе Індэпэндэнс, штат Місуры, ёсьць вельмі шмат матар'ялу аб пачатках разьвіцьця Арганізацыі Задзіночаных Нацыяў ды ўдзеле ў гэтым Беларускае Рэспублікі. У бібліятэцы імя Прэзыдэнта Айзэнгаўэра ў горадзе Абілен, штат Канзас, ёсьць цімала дакумэнтаў, што датычацца да палітычнае дзейнасьці беларускае эміграцыі ў краёх Захаду і асабліва ў Задзіночаных Штатах Амэрыкі. У бібліятэцы імя Прэзыдэнта Гувэра ў Аёва шмат матар'ялаў, у якіх адлюстроўваецца харчовая дапамога ЗША Беларусі ў 1920-ых і 30-ых гадох. Вывешаная на сьцяне ў бібліятэцы карта кажа пра Беларусь, як незалежную дзяржаву паміж 1918 і 1923 гадамі, г. зн. да ўтварэньня ў сьнежні 1922 году Савецкага Саюзу.

У 22 кніжных магазынах Амэрыкі можна замаўляць беларускія савецкія кніжкі, паводля апошняга выданьня даведніка Асацыяцыі Амэрыканскіх кнігарняў.

У навейшым выданьні 1970 году Міжнароднага даведніка навуковадасьледніцкіх установаў і навукоўцаў пералічана 38 навукова-дасьледніцкіх установаў БССР і панад 200 беларускіх навукоўцаў. Бальшыня зь пералічаных навукоўцаў працуюць у галінах прыродазнаўчых і мэдычных навукаў.

Далейшыя тамы „Беларускае Савецкае Энцыклапэдыі" ўжо рыхтуюцца да выданьня, як падаў часапіс „Полымя" (№ 6, 1970, б. 255): „Цяпер калектыў БелСЭ здаў у вытворчасьць другі том. Мяркуецца ягонае выданьне ў канцы году. Падыходзіць да канца рэдагаваньне трэйцяга, пачата падрыхтоўка чацьвертага".

„КАЛІ БРАЦЬ, ДЫК З РОЗУМАМ"

АД РЭДАКЦЫІ: Пад гэтакім загалоўкам менская газэта „Літаратура і Мастацтва" за 31 ліпеня сёлета зьмясьціла цікавы артыкул, які перадрукоўваем ніжэй поўнасьцю, як асабліва характэрны ў насьвятленьні савецкай „сацыялістычнай" безгаспадарлівасьці на Салігорскім калійным камбінаце. Падобная безгаспадарлівасьць пануе й на ўсіх іншых прамысловых і сельскагаспадарскіх прадпрыемствах Беларусі.

**
*

Яшчэ-ж зусім нядаўна лічылася, што зямля Беларусі багатая толькі на торф. Торф — на паліва, торф — на ўгнаеньне... Сяньня гэта выклікае ўсьмешку. Рэспубліка славіцца на ўвесь сьвет сваімі мінэральнымі ўгнаеньнямі і нафтай. Беларусь — пэрспэктыўны раён і з пункту гледжаньня выяўленьня залезных і медных руд, баксітаў, гаручых сланцаў і фасфарытаў. У нас шырока распаўсюджаны лёгкаплаўкія гліны, вапна, даляміт, вапнавы туф і г. д.

Гэтыя зьвесткі, як кажуць, для запісі. Гаворка пойдзе пра тое, як мы гаспадарым, як ставімся да багацьця, якім нас так шчодра адарыла матухна-прырода.

Солі. Мінэральныя солі. Або, як іх яшчэ небеспадстаўна называюць — хлеб зямлі. Па запасах калійных соляў наша Старобінскае радовішча — другое (пасьля Верхнякамскага на Урале) у Савецкім Саюзе.

Але самае багатае радовішча вядома-ж ня вечнае. Мінэральныя выкапні ў вядрозьненьне ад жывой прыроды не самаўзнаўляюцца. Калі ўзяў, дык у падземнай кладовай адразу паменшала.

У нас забываюць пра гэта. Чую пярэчаньне — дык што, ня браць! Браць, вядома, але з розумам. Не па прынцыпе — учора ўзялі, сяньня бяром, а заўтра — Бог бацька.

Пры камэрнай сыстэме распрацоўкі, якая ў нас ужываецца, мы трацім пры здабычы 65 працэнтаў калійных соляў. Карацей, з кажных 100 кіляграмаў здабываецца 35, астатнія назаўсёды застаюцца пад зямлёй.

Шмат солі мы трацім у цэліках: пад горадам Салігорскам, пад Салігорскім вадасховішчам, пад трыкатажнай хвабрыкай, вакол разьведачных сьвідравін, якіх на радовішчы больш двухсот.

У прыватнасьці, толькі пад вадасховішчам законсэрвавана 289 міліёнаў тон выкапняў. Арыентацыйны падлік паказвае, што народная гаспадарка магла-б мець ад распрацоўкі гэтых выкапняў ня менш 119 міліёнаў рублёў прыбытку (каштарысны кошт вадасховішча 8 міліёнаў рублёў).

Да чаго ўсё гэта прывядзе? Згодна з праектам, эксплёатацыя радовішча разьлічана на 50-60 гадоў. Пры такім спосабе здабычы гэты тэрмін зьменшыцца ўдвая. У той-жа час у нетрах застанецца назаўсёды 70 працэнтаў усіх запасаў калійных соляў.

Але гэта яшчэ ня ўсё. Пры здабычы мінэральных угнаеньняў мы выкарыстоўваем (і то ня вельмі ўдала) толькі адзін прадукт — хлёрысты калій. Але-ж ёсьць яшчэ каменная соль і іншыя карысныя рэчывы, якія складаюць каля 80 працэнтаў агульнай масы. Яны зусім ня выкарыстоўваюцца і складаюцца на паверхні, псуючы добрыя сельскагаспадарскія грунты. Сяньня пад адвалы і т. зв. хвостасховішчы занята некалькі сот гэктараў ворнай зямлі. Фактычна-ж шкода намнога большая, бо ўся навакольная зямля і вада засаляюцца. І гэты працэс будзе працягвацца.

Галоўная праблема, якая стаіць перад салігорскімі калійнымі камбінатамі — зьмяненьне існуючай сыстэмы выпрацоўкі на больш рацыянальную. Па думцы многіх спэцыялістых, Старобінскае радовішча можна распрацоўваць суцэльнай сыстэмай. Менавіта так распрацоўваецца ў Францыі Эльзаскае радовішча, якое мае аналягічныя із Старобінскім гідрагэалягічныя й горнатэхнічныя ўмовы. У Эльзасе страты выкапняў складаюць усяго 10-12 працэнтаў.

Ёсьць некалькі спосабаў павышэньня эфэктоўнасьці здабычы выкапняў. Адзін зь іх — запаўненьне выпрацаваных штрэкаў адыходамі абагачальнай хвабрыкі. Гэта дае магчымасьць праводзіць далейшую распрацоўку (адыходы адыгрываюць ролю мацуючага матарыялу).

Яшчэ летась Міністэрствам хімічнай прамысловасьці СССР былі выдаткаваны Першаму Салігорскаму калійнаму камбінату міліён рублёў на правядзеньне адпаведных дасьледных работ. Дырэктар камбінату В. Яцэнка паабяцаў пусьціць гэтыя сродкі па прызначэньні. Але чым закончыліся дасьледныя работы (ды ці праводзіліся яны), невядома й сяньня.

Праблема гаспадарскага, рацыянальнага выкарыстаньня калійных соляў Старобінскага месцазнаходжаньня патрабуе свайго неадкладнага вырашэньня.

М. Краснакуцкі
старшыня сэкцыі аховы нетраў Беларускага таварыства аховы прыроды

ПЕРАД МІКРАФОНАМ У НЬЮ ДЖЭРЗІ

Стараньнямі Камітэту Паняволеных Народаў у Нью Джэрзі й галоўна ягонага старшыні Д. Марчышына, былі атрыманыя запросіны прыняць удзел у радыёвай праграме "On call" цераз радыястанцыю WCTC.

У гэтай праграме адбываюцца адзін раз на тыдзень дыскусіі на ўсякія тэмы й даецца магчымасьць слухачом радыя задаваць пытаньні па тэлефоне.

Ад 10-ай да 1-ай гадзіны ночы 15 ліпеня прадстаўнікі Украінцаў, Беларусаў, Баўгараў, Палякаў, Вугорцаў і Калмыкоў былі запрошаныя пазнаёміць радыяслухачоў з праблемай паняволеных камуністамі народаў.

На пытаньне кіраўніка праграмы, якім спосабам Амэрыка можа памагчы ў змаганьні паняволеных народаў, былі наступныя адказы: 1. катэгарычна адкінуць дактрыну Бражнёва; 2. паставіць і трымаць на парадку дня Асамблеі Задзіночаных Нацыяў справу паняволеных народаў; 3. заснаваць сталы Камітэт Паняволеных Народаў у Сэнаце ЗША; 4. ідэялягічна ўзмоцніць і пашырыць мовы радыяперадачаў „Голасу Амэрыкі"; 5. у камэрцыйных і культурных дачыненьнях із Савецкім Саюзам і ягонымі сатэлітамі старацца дастаць большую карысьць для Амэрыкі й для жыхарства паняволеных народаў, а не для таталітарных рэжымаў.

АДМОВІЛІ ПАНІХІДУ

У ведамай таронцкай **беларускай** парахвіі два беларускія вернікі папрасілі **беларускага** сьвятара, каб адслужыў паніхіду па Міколу Абрамчыку. Беларускі сьвятар **беларускае** праваслаўнае парахвіі згадзіўся. Дый ведама, гэта-ж сьвятароў абавязак.

Дачуліся пра гэта сябры **беларускае** царкоўнае ўправы **беларускае** парахвіі й намахалі беларускаму сьвятару гэтай **беларускай** парахвіі пад нос, а двум беларускім вернікам, што замовілі паніхіду, вярнулі задатак 10 даляраў. **Беларускія** сябры **беларускае** царкоўнае ўправы **беларускае** парахвіі сьв. Еўфрасіньні Полацкай на вуліцы Давэркорт у Таронце матывавалі, што Мікола Абрамчык быў ворагам **беларускае** справы й таму служыць па ім паніхіду ў **беларускай** царкве **беларускім** сьвятаром нельга. Дарма сам-жа сьвятар тлумачыў, што калі памерлы быў „ворагам беларускае справы", значыцца грэшнікам, дык тым больш трэба за ягоную душу маліцца. **Беларускія** сябры **беларускае** царкоўнае ўправы **беларускае** праваслаўнае парахвіі ведалі лепш, што сьвятар мае ці ня мае рабіць. І навет сам прысутны **грэцкі** япіскап, што памагаў **беларускім** вернікам **беларускае** парахвіі сьвяткаваць дваццацігодзьдзе, пашкадаваў, што гэтак сталася...

К. А.

ХРЫСЬЦІНЫ

У суботу 23 травеня адбыліся хрысьціны малой Данусі — дачушкі актыўнага сябры **БАЗА й БАМА** сп. Міхася і Гэлены Каранеўскіх.

Пасьля абраду хросту ў касьцеле было наладжанае прыняцьцё для шматлікіх гасьцей у залі Царкоўна-Грамадзкага Цэнтру. Пры нагодзе гэтай прысутныя зламкілі на Выдавецкі Фонд „Беларуса" 28.00 дал.

Мясцовы Аддзел **БАЗА** жадае ўсякае памысьнасьці як новаахрышчанай Данусі, гэтак і ейным бацьком.

БЕЛАРУСКІМ ЖАНЧЫНАМ КЛІЎЛЕНДУ ШЧЫРАЕ БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯКУЙ!

Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне ў Кліўленьдзе, як і мінулымі гадамі, гэтак і сёлета ахвяравала із свае сьціплае касы 100 даляраў на Выдавецкі Фонд „Беларуса", за што Рэдакцыя газэты выказвае ім на гэтым месцы сваю шчырую падзяку. Дай Божа больш гэткіх Беларускіх жаноцкіх згуртаваньняў і гэткіх жанчынаў, як у Кліўленьдзе!

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"

За апошні месяц (ад справаздачы ў папярэднім нумары газэты) паступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

1. Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне ў Кліўленьдзе	$ 100.00
2. Д-р Л. Трусэвіч	50.00
3. Д-р Б. Рагуля	30.00
4. Ул. Шыманец у Францыі, за клішы	30.00
5. Царкоўная Рада ў Нью Ёрку, за клішы	25.00
6. Беларуская Грамада ў Швэцыі	20.00
7. Д-р А. Вярбіцкі	20.00
8. С. Антонік	20.00
9. В. М.	20.00
10. Д-р А. Вярбіцкі, за клішы	16.00
11. Д-р Р. Жук-Грышкевіч	12.00
12. Б. Шчорс	12.00
13. Інж. Л. Норык	10.00
14. А. Мацукевіч	10.00
15. П. Барысік у Бэльгіі	10.00
16. Я. Чарнецкі	10.00
17. М. Казьлякоўскі	10.00
18. Ж. Пячонка	6.00
Усяго разам:	411.00

Усім тым, што прыслалі грошы, Рэдакцыйная Калегія „Беларуса" выказвае шчырае беларускае дзякуй!